

Pensionsöverföringar till Europeiska gemenskaperna

Ds 1999:6

Innehåll

1	Sammanfattning.....	7
2	Författningsförslag.....	9
2.1	Förslag till lag om överföring av värdet av pensionsrätt till Europeiska gemenskaperna	9
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.....	11
3	Inledning.....	13
4	Tidigare utredning	15
5	Tjänsteföreskrifterna.....	17
5.1	Allmänt.....	17
5.2	EU:s pensionssystem	18
5.2.1	Finansiering	18
5.2.2	Avgångspension	18
5.2.3	Avgångsvederlag.....	19
5.2.4	Invalidpension.....	20
5.3	Reglerna om överföring av värdet av pensionsrätt	21
5.3.1	Regler och tillämpningsföreskrifter	21
5.3.2	Överföring av värdet av pensionsrätt till EU	21
5.3.3	Överföring av värdet av pensionsrätt från EU	22

6	Den lagstadgade allmänna pensionen	24
6.1	Nuvarande regler för ålderspension.....	24
6.2	Det reformerade ålderspensionssystemet	26
6.2.1	Inkomstpension	28
6.2.2	Premiepension	29
6.2.3	Garantipension.....	31
6.3	Överföring till EU	33
7	Tjänstepensioner m.m.	45
7.1	Allmänt.....	45
7.1.1	Tre system för finansiering av pensionskostnader.....	45
7.1.2	Fem former för säkerställande av pensions- utfästelser	46
7.1.3	Främst förmånsbestämda slutlönerelaterade netto- pensioner.....	48
7.2	Statliga tjänstepensioner	52
7.2.1	Överföring till EU	56
7.2.2	Fastställande av värdet av den statliga pensions- förmånen.....	61
7.2.3	Samordning med riksdagspension och kommunal förtroendemannapension.....	62
7.3	Tjänstepension för arbetstagare hos kommuner	63
7.3.1	Överföring till EU	64
7.4	Tjänstepension intjänad i privat anställning.....	66
7.4.1	Överföring till EU	68
7.4.2	Beräkning av kapitalvärde av otryggade pensions- förmåner	69
7.5	Enskilda näringsidkares pensionsrätt.....	71
7.5.1	Bakgrund	71
7.5.2	Överföring till EU	73
8	Skatte- och civilrätt	75
8.1	Gällande skattebestämmelser	75
8.2	Skattebestämmelser vid överföring till EU, m.m.	79

8.3	Överföring till EU av värdet av pensionsrätt som tryggs i pensionsstiftelse	81
9	Administration m.m.....	85
9.1	Överföring från EU	85
9.2	Hantering av överföringar.....	88
9.3	Överprövning	90
10	Ikraftträdande	92
11	Ekonomiska konsekvenser.....	93
12	Författningskommentar	96
12.1	Förslaget till lag om överföring av värdet av pensionsrätt till Europeiska gemenskaperna	96
12.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.....	98
Bilaga 1	Artikel 11 och 12 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna	99
Bilaga 2	Förteckning över remissinstanserna	103

1 Sammanfattning

Denna promemoria har utarbetats inom Justitiedepartementet i samarbete med Finansdepartementet, Socialdepartementet och Näringsdepartementet.

I promemorian lämnas förslag till den lagstiftning som krävs för att möjliggöra överföring av värdet av pensionsrätt som är intjänad i Sverige till det pensionssystem som gäller för de anställda vid EU:s institutioner i enlighet med Europeiska gemenskapernas (EG:s) tjänsteföreskrifter och rådets förordning (EEG, Euratom, EKSG) nr 259/68.

I promemorian föreslås att det skall vara möjligt för en person som tillträder en anställning vid någon av Europeiska unionens (EU:s) institutioner att överföra värdet av ålderspensionsrätt intjänad inom premiepensionssystemet och värdet av intjänad tjänstepension till EU:s pensionssystem. En näringsidkare föreslås kunna överföra värdet av pensionsförsäkring och behållning på pensionsparkonto som är förvärvat i näringen.

Ärenden om överföring av värdet av rätt till premiepension föreslås handläggas av Premiepensionsmyndigheten. Vid överföring av värdet av rätt till premiepension föreslås att överföringen skall avse hela tillgodohavandet på en pensionssparares premiepensionskonto.

I promemorian föreslås att det införs en regel som medger att pensionskapital som tjänats in i Sverige skall kunna överföras till EU:s pensionssystem utan att den anställda inkomstbeskattas för överföringen. Det föreslås även att överföring av värdet av tjänstepensionsförsäkring samt av näringsidkares pensionsförsäkring och behållning på pensionssparkonto skall kunna ske utan hinder av bestämmelserna i kommunalskattelagen (1928:370). Promemorian

innehåller också förslag som möjliggör att en arbetsgivare som har tryggt en pensionsutfästelse genom avsättning av medel till en pensionsstiftelse och därefter överfört intjänade pensionsmedel till Europeiska gemenskaperna skall ha rätt till ersättning ur stiftelsens överskott.

Den lagstiftning som krävs för att pensionsöverföringar skall kunna ske till Europeiska gemenskaperna bör samlas i en lag. För detta ändamål föreslås en ny lag om överföring av värdet av pensionsrätt till Europeiska gemenskaperna.

Vidare föreslås att det regleras i förordning vilka statliga tjänstepensionsförmåner som omfattas av rätten att överföra, hur värdet av dessa skall bestämmas och att den som väljer att överföra värdet av den statliga tjänstepensionen skall överföra värdet av samtliga intjänade förmåner. Vid beräkning av det kapitalvärde som kan överföras när det gäller statliga tjänstepensioner föreslås i promemorian att hänsyn skall tas till de samordningsregler som gäller för riksdagspension och kommunal förtroendemannapension.

När det gäller överföringar från andra tjänstepensionssystem görs det i promemorian den bedömningen att det är en fråga för huvudmännen för respektive system att tillämpa tjänsteföreskrifterna. I promemorian föreslås att det skall vara berörda pensionsadministratörer eller pensionsgivare som skall lämna de uppgifter till EU-institutionerna som behövs för att kunna fastställa hur den intjänade pensionsrätten påverkar EU-pensionen samt överföra värdet av den intjänade pensionsrätten.

I promemorian förutsätts att det skall vara möjligt att återföra ett kapitalbelopp som motsvarar värdet av den pension som överförts från Sverige om det i annat fall skulle ha utbetalats som avgångsvederlag i form av ett engångsbelopp till den enskilde. Statens pensionsverk (SPV) bör kunna utgöra en central instans i Sverige för att hantera det kapitalbelopp som i dessa fall återförs.

Den lagstiftning som avser överföring av värdet av pensionsrätt till Europeiska gemenskaperna föreslås träda i kraft den 1 januari 2000.

2 Författningsförslag

2.1 Förslag till lag om överföring av värdet av pensionsrätt till Europeiska gemenskaperna

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om överföring av värdet av intjänad pensionsrätt till Europeiska gemenskaperna enligt artikel 11 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna för tjänstemännen och anställningsvillkoren för övriga anställda i Europeiska gemenskaperna och enligt rådets förordning (EEG, Euratom, EKSG) nr 259/68 av den 29 februari 1968 om fastställande av tjänsteföreskrifter för tjänstemän i Europeiska gemenskaperna och anställningsvillkor för övriga anställda i dessa gemenskaper samt om införande av särskilda tillfälliga åtgärder beträffande kommissionens tjänstemän¹.

2 § Överföring får ske av värdet av

1. rätt till premiepension i form av ålderspension enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension,
2. rätt till tjänstepension samt
3. näringsidkares pensionsrätt i näringen.

3 § Ärenden om överföring av värdet av pensionsrätt för premiepension skall handläggas av Premiepensionsmyndigheten.

En överföring av värdet av pensionsrätt för premiepension skall avse hela tillgodohavandet på pensionsspararens premiepensionskonto. Värdet av pensionsrätten skall bestämmas med utgångspunkt i tillgångarnas värde vid inlösen av innehavet. Inlösen skall ske

¹ (EGT nr L 56, 4.3.68, s.1, Celex 2368R0259) senast ändrad genom rådets förordning (EGT nr L 301 5.11.97 s.5, Celex 397R2192).

snarast efter det att begäran om överföring kom in till Premiepensionsmyndigheten.

4 § Överföring av värdet av rätt till tjänstepension i form av tjänstepensionsförsäkring samt värdet av näringsidkares pensionsrätt i näringen i form av pensionsförsäkring eller behållning på pensionssparkonto enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande skall inte hindras av bestämmelserna i kommunalskattelagen (1928:370).

5 § Överföring skall inte utgöra skattepliktig inkomst enligt kommunalskattelagen (1928:370) och lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt för den som är anställd i Europeiska gemenskaperna.

6 § Sedan överföring har skett har en arbetsgivare som har tryggt en pensionsutfästelse genom avsättning av medel till en pensionsstiftelse enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. rätt att få ersättning ur pensionsstiftelsens överskott för vad som utgetts.

7 § Premiepensionsmyndighetens beslut i ärenden om överföring av värdet av pensionsrätt får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2000. Bestämmelserna i 4 och 5 §§ tillämpas första gången vid 2001 års taxering.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

Härigenom föreskrivs att 14 § lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §

Arbetsgivaren äger ur pensionsstiftelse gottgöra sig för vad han utgivit såsom

a) pensionspost, avgift för pensionsförsäkring eller annan utgift i samband med pensionering,

b) engångsunderstöd till arbetstagare vid långvarig oförmåga till arbete på grund av sjukdom, lyte eller annat men eller vid avgång ur tjänsten på grund av uppnådd ålder samt engångsunderstöd till efterlevande vid arbetstagarens frånfälle eller utgift för försäkring av sådant understöd.

Dessutom äger arbetsgivaren gottgöra sig för vad som särskilt redovisats under rubriken Avsatt till pensioner till fullgörande av bestämmelse i allmän pensionsplan.

Gottgörelse enligt denna paragraf får ej avse utgift eller redovisning för annan arbetstagare än sådan, som omfattas av stiftelsens ändamål, eller sådan arbetstagares efterlevande.

I fråga om ersättning för värdet av pensionsrätt som överförs till Europeiska gemenskaperna gäller 6 § lagen (1999:000) om överföring av värdet av pensionsrätt till Europeiska gemenskaperna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2000.

3 Inledning

Sveriges medlemskap i EU från och med den 1 januari 1995 har resulterat i att ca 850 svenskar har anställts i EU:s institutioner. Av dessa har ca 750 personer en tillsvidareanställning och ca 100 personer har en tidsbegränsad anställning. Målsättningen är att antalet fast anställda svenskar skall uppgå till ca 1000 personer vid utgången av år 1999.

De centrala anställningsvillkoren finns reglerade i EG:s tjänsteföreskrifter, varav pensionsvillkoren är en del. Pensionssystem gäller för tjänstemän och tillfälligt anställda i Europeiska gemenskapernas olika institutioner och flertalet av gemenskapernas övriga organ. I betänkandet *Pensionssamordning för svenskar i EU:tjänst (SOU 1996:57)* finns en förteckning över de organ för vilkas anställda pensionssystemet gäller (s. 20 och 21). Med begreppet EU-institution avses i promemorian de organ som omfattas av tjänsteföreskrifterna. Med en tjänsteman avses i tjänsteföreskrifterna en person som har en tillsvidareanställning ("tillsatts på en fast tjänst") vid en av gemenskapernas institutioner. Vad som avses med tillfälligt anställd framgår i stort av benämningen. Den närmare avgränsningen anges i artikel 2 i anställningsvillkoren för övriga anställda.

Den som anställs vid någon av EU:s institutioner har enligt anställningsvillkoren rätt att överföra värdet av sina i hemlandet eller ett annat medlemsland intjänade pensionsrätter till EU:s pensionssystem. Överföringen går till så att det kapitaliserade värdet av intjänad pensionsrätt utbetalas till den institution där den enskilde anställs. Beloppet räknas sedan om till pensionsgrundande tjänsteår i EU:s pensionssystem och värdet av den överförda pensionsrätten påverkar den pensionsförmån som den anställde vid en EU-institution blir berättigad till när anställningen upphör. När

det i promemorian talas om överföring till eller från EU eller EU:s pensionssystem är det överföringen av värdet av en intjänad pensionsrätt till någon av EU:s institutioner som avses.

För Sveriges vidkommande innebär det att alla svenskar eller medborgare i andra medlemsländer som har tjänat in en sådan pensionsrätt som avses i artikel 11.2 i tjänsteföreskrifterna i Sverige och som får en anställning vid någon av EU:s institutioner, skall ha möjlighet att föra över värdet av den intjänade pensionsrätten till EU:s pensionssystem. Det antal svenskar som i framtiden kommer att omfattas av tjänsteföreskrifterna kommer självfallet att vara väsentligt större jämfört med det antal som omfattas i dag, eftersom faktorer som personalrörlighet, tidsbegränsade anställningar och pensionsavgångar kommer att påverka omfattningen. Utöver dessa tillkommer de personer från andra medlemsländer som har tjänat in en pensionsrätt i ett svenskt pensionssystem.

För att möjliggöra en överföring av värdet av en pensionsrätt som är intjänad i Sverige till EU:s pensionssystem krävs att Sverige tar bort de hinder som finns i svensk lagstiftning och i övrigt möjliggör detta.

I betänkandet Pensionssamordning för svenskar i EU-tjänst beskrivs betydelsen och räckvidden för svenskt vidkommande av de regler om pensionsöverföring som gäller för anställda i EU:s institutioner. Därutöver lämnas förslag om åtgärder som behöver vidtas för att reglerna skall kunna tillämpas i Sverige. Utredningen har lämnat förslag på lagstiftning som i princip krävs, men har inte utarbetat förslag till författningstext. En remissammanställning finns tillgänglig i Regeringskansliet (Justitiedepartementet, dnr Ju1999/8).

Utarbetande av lagförslag samt ytterligare översyn av berörda rättsområden och pensionssystem har resulterat i denna promemoria.

4 Tidigare utredning

Den 15 september 1994 beslutade regeringen bemyndiga chefen för Finansdepartementet att tillkalla en särskild utredare att belysa frågor om samordning och överföring av pensionsförmåner för dem som lämnar en privat eller offentlig anställning i Sverige för anställning vid någon av EU:s institutioner. Enligt de av regeringen meddelade kommittédirektiven Pensionssamordning med EU-institutioner (Dir. 1994:107) skulle utredaren klarlägga betydelsen och räckvidden för svenskt vidkommande av reglerna om rätt för anställda i EU:s institutioner att få pensionsförmåner överförda till och från institutionerna enligt artikel 11 i bilaga VIII till EG:s tjänsteföreskrifter.

Utredningen, som antog namnet Utredningen om pensions-samordning med EU-institutioner, överlämnade i mars 1996 sitt betänkande Pensionssamordning för svenskar i EU-tjänst (SOU 1996:57).

Utredningen föreslog att nödvändiga svenska föreskrifter som kompletterar tjänsteföreskrifterna och rådets förordning (EEG, Euratom, EKSG) nr 259/68 skall tas in i en särskild lag med regler om allmän pension, tjänstepension, beskattning och administration.

Utredningen gjorde bedömningen att för svenskt vidkommande berörs lagstadgad allmän pension och avtalsreglerad kompletterande tjänstepension. Överföringen av allmän pension föreslogs ske med utgångspunkt i den reformerade inkomstgrundade ålderspensionen. Även rätt till förtidspension och efterlevandepension ansåg utredningen omfattas av rätten till överföring. Beträffande överföring av tjänstepension föreslog utredningen att huvudmännen för respektive system skall vidta de åtgärder som krävs för att överföring skall kunna ske. Det pensionskapital som skall överföras skall vara beräknat enligt de försäkringstekniska grunder som tillämpats när

arbetsgivaren gjort avsättningar för framtida pensionsutbetalningar. I de fall några avsättningar inte gjorts, som till exempel inom den offentliga sektorn, föreslog utredningen att det skall regleras i den särskilda lagen vilka försäkringstekniska grunder som skall tillämpas.

Utredningen föreslog att en föreskrift skall tas in i kommunal-skattelagen (1928:370) om att återköp skall vara tillåtet vid överföringar till EU:s pensionssystem och att transaktionerna till EU:s pensionssystem skall undantas från beskattning hos såväl arbetsgivare som arbetstagare. Vidare föreslog utredningen att den som slutar sin EU-anställning utan rätt till pension obligatoriskt skall låta återföra pensionskapitalet till Sverige. Tidigare rätt till allmän pension skall därvid återupprättas och eventuellt tjänstepensionskapital skall placeras i en tjänstepensionsförsäkring efter den enskildes val.

Utredningen föreslog att Utlandsavdelningen vid Stockholms läns allmänna försäkringskassa skall fungera som central instans i Sverige för att hantera överföringsärenden.

5 Tjänsteföreskrifterna

5.1 Allmänt

De anställningsvillkor som gäller för tjänstemän och övriga anställda i Europeiska gemenskaperna finns reglerade i tjänsteföreskrifter för tjänstemän i Europeiska gemenskaperna och anställningsvillkor för övriga anställda i Europeiska gemenskaperna. Tjänsteföreskrifterna har fastställts genom rådets förordning (EEG, Euratom, EKSG) nr 259/68 av den 29 februari 1968 om fastställande av tjänsteföreskrifter för tjänstemän i Europeiska gemenskaperna och anställningsvillkor för övriga anställda i dessa gemenskaper samt om införande av särskilda tillfälliga åtgärder beträffande kommissionens tjänstemän (i promemorian kallade EG:s tjänsteföreskrifter eller tjänsteföreskrifterna). Reglerna har därefter ändrats vid åtskilliga tillfällen.

En konsolidering av förordningen (EEG, Euratom, EKSG) nr 259/68 och efterföljande förordningar om ändring av den förordningen finns i Europeiska kommissionens kompendium Tjänsteföreskrifter, förordningar och regler som skall tillämpas på tjänstemän och övriga anställda i Europeiska gemenskaperna.

Eftersom reglerna om överföring av pensionsrättigheter är fastställda genom rådsförordningar är de enligt artikel 189 i Romfördraget bindande och direkt tillämpliga i medlemsstaterna.

Den beskrivning av tjänsteföreskrifterna som lämnas i promemorian är hämtad från betänkandet Pensionssamordning för svenskar i EU-tjänst (SOU 1996:57).

5.2 EU:s pensionssystem

5.2.1 Finansiering

EU:s pensionssystem omfattar avgångspension, avgångsvederlag, invalidpension och efterlevandepension. Planen finansieras direkt över EU:s budget genom ett fördelningssystem. Kostnaden för planen beräknas för närvarande vara 24,75 % av lönen. Den skall till en tredjedel betalas av den anställde genom en egenavgift som från och med år 1993 uppgår till 8,25 % av grundlönen. Eftersom ingen fondering för framtida pensioner görs, kan egenavgifterna sägas gå direkt till pensionsutbetalningen. Arbetsgivarens resterande två tredjedelar utgör idag inte någon belastning då antalet pensionärer ännu inte kommit i balans med antalet aktiva.

5.2.2 Avgångspension

Pensionsålderns nedre gräns är 60 år, men arbetstagaren är skyldig att avgå först vid 65 år. För att få avgå med rätt till avgångspension skall arbetstagaren antingen ha tjänstgjort i minst tio år eller ha fyllt 60 år. När arbetstagaren har fyllt 50 år och avgår, finns rätt till avgångspension från avgångsdagen, men då reducerad. Om arbetstagaren är yngre vid avgången eller om han eller hon så väljer, betalas pensionen ut från och med 60 års ålder, men alltid tidigast från avgångsdagen.

Pensionsnivån vid hel pension är 70 % av den sista grundlönen i den sista lönegrad som arbetstagaren innehaft minst ett år före avgången. En hel pension skall dock minst uppgå till 140 % av den lägsta grundlönen som gäller för de anställda vid EU:s institutioner.

För hel pension krävs 35 års tjänstgöring. Om arbetstagaren inte kan tillgodoräknas 35 tjänsteår för en pension vid 60 år reduceras pensionen i motsvarande mån. Arbetstagaren kan trots detta tjäna in en hel pension under förutsättning att han eller hon fortsätter att arbeta efter uppnådda 60 år. I så fall förhöjs den pension som tjänats in vid 60 år med 5 % för varje år arbetstagaren arbetar

mellan 60 och 65 år. Dessutom fortsätter arbetstagaren att tjäna in pensionsgrundande tjänsteår. Den totala pensionen får dock inte överstiga ålderspensionsnivån 70 %.

Utöver dessa regler om avgångspensionens storlek gäller att pensionen minst skall uppgå till det månatliga belopp som svarar mot det avgångsvederlag som arbetstagaren skulle ha haft rätt till om han eller hon haft rätt till avgångspension. Avgångsvederlaget skall i detta sammanhang anses vara det kapitaliserade nuvärdet av det månatliga beloppet.

I pensionsvillkoren finns detaljerade regler för vilka tider som får tillgodoräknas som tjänsteår. En genomgående förutsättning för tillgodoräkning är att avgift betalats för tiden och att eventuella tidigare utbetalade förmåner som svarar mot tiden plus en årlig ränta på 3,5 % återbetalas. Tillgodoräkning av tjänsteår görs även för överförd pensionsrätt.

En tillfälligt anställd kan välja att låta EU-institutionen upprätthålla pensionsrätten i hemlandet. Arbetstagaren betalar egenavgiften till EU:s pensionssystem. Ålderspensionen från EU:s pensionssystem reduceras i förhållande till den andel av arbetsgivaravgiften som institutionen betalat för pensionsrätt i hemlandet. Tillfälligt anställda som endast vikarierar på en fast tjänst är, med visst undantag, inte berättigade till avgångspension. De får istället avgångsvederlag när anställningen upphör.

5.2.3 Avgångsvederlag

En anställd som avgår före 60 års ålder och med mindre än tio års tjänstgöring i en EU-institution har inte rätt till avgångspension. Om arbetstagaren dessutom varken är berättigad till invalidpension eller kan utnyttja möjligheten enligt EU:s pensionssystem att överföra pensionsrätt till ett pensionssystem som han eller hon senare ansluts till, finns istället rätt till ett avgångsvederlag enligt artikel 12 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna. Vederlaget betalas ut i form av ett engångsbelopp när anställningen upphör.

Avgångsvederlaget beräknas till summan av dels inbetalade egenavgifter till EU:s pensionssystem och en tredjedel av eventuellt

överfört pensionskapital plus 3,5 % årlig ränta på beloppen, dels ett belopp beräknat till 1,5 månadslön för varje pensionsgrundande tjänsteår som den anställde fått tillgodoräkna, inklusive eventuella tjänsteår som är grundade på överförd pensionsrätt. Det senare beloppet kan även uttryckas som 12,5 % av årslönen vid avgången för varje tillgodoräknat tjänsteår.

5.2.4 Invalidpension

En anställd som blir varaktig oförmögen att utöva sin tjänst är skyldig att avgå och är därvid berättigad till invalidpension. Invalidpensionen utges tills dess personen blir 65 år, då den avlöses av en ålderspension. Invalidpensionstiden tillgodoräknas därvid som tjänsteår för avgångspensionen. Om invalidpensionären blir frisk före 65 år skall arbetstagaren erbjudas en anställning som motsvarar den anställning han eller hon avgick från. Om arbetstagaren avböjer två sådana erbjudanden upphör invalidpensionen trots att han eller hon inte börjat en ny anställning.

Invalidpensionen uppgår till den avgångspension som den anställda skulle ha varit berättigad till om han eller hon stått kvar i sin anställning till 65 år, med beaktande av den grundlön i lönegraden som arbetstagaren då skulle ha uppnått. Om arbetsoförmågan beror på en arbetsskada eller på en uppoffrande handling för det allmännas bästa eller på att den anställda utsatt sig för livsfara för att rädda människoliv, skall invalidpensionen uppgå till 70 % av lönen, oberoende av tjänsteår. Invalidpensionen skall alltid uppgå till minst 120 % av den lägsta grundlönen för de anställda vid EU:s institutioner.

Om den anställda själv avsiktligt har förorsakat arbetsoförmågan kan han eller hon gå miste om sin rätt till invalidpension och istället förklaras berättigad till en avgångspension från och med 60 år eller, efter minskning, tidigast 50 år.

5.3 Reglerna om överföring av värdet av pensionsrätt

5.3.1 Regler och tillämpningsföreskrifter

Reglerna om rätt till och möjligheter att överföra pensionsrätter till och från EU:s pensionssystem finns i artikel 11 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna.

EU:s institutioner har vidare fastställt tillämpningsföreskrifter för den närmare regleringen och hanteringen av pensionsöverföringen. Kommissionen har i administrativa meddelanden fastställt dels generella föreskrifter (nr 789 den 16 april 1993 om överföring av pensionsrätt), dels särskilda föreskrifter om vad som skall gälla beträffande överföringen från respektive medlemsland. De länders föreskrifterna är resultatet av överläggningar och i vissa fall formella avtal mellan Europeiska gemenskaperna och landet i fråga.

5.3.2 Överföring av värdet av pensionsrätt till EU

En EU-medborgare som tillträder en anställning i en EU-institution efter ha lämnat en anställning i en statlig förvaltning, nationell eller internationell organisation eller som har bedrivit verksamhet som anställd eller egen företagare, har enligt artikel 11.2 i tjänsteföreskrifterna en rätt att, om han eller hon så önskar, få värdet av den pensionsrätt som är intjänad i anställningen överförd till den EU-institution där han eller hon är anställd. Ett kapitalbelopp som motsvarar den tidigare intjänade pensionsrätten betalas till den institution där anställning sker mot att arbetstagaren får tillgodoräkna sig det antal tjänsteår, som svarar mot kapitalbeloppet, för sin EU-pension. Omvandlingen av kapitalbelopp till tjänsteår grundas på beloppet för lönegraden i den tjänst som arbetstagaren tillträder. Det belopp som skall överföras skall antingen vara det försäkringstekniska värdet eller det schablonmässiga återköpsvärdet

av de pensionsrättigheter som arbetstagaren har tjänat in i ett EU-land. Överföringen av pensionsrätt skall genomföras i anslutning till det att anställningen tillträds.

Inte bara tjänstemän utan även tillfälligt anställda – utom de som endast vikarierar på en tillsvidareanställning – har rätt att överföra sin intjänade pensionsrätt till EU:s pensionssystem. Artikel 39 i EG:s anställningsvillkor för övriga anställda hänvisar till bilaga VIII i tjänsteföreskrifterna.

Enligt EU-institutionernas tillämpningsföreskrifter skall en arbetstagare skriftligen ansöka om att få överföra pensionsrätt från ett medlemsland till EU:s pensionssystem inom sex månader från det att arbetstagaren fått besked om att han eller hon fått fast anställning och fått information om möjligheten till överföring. En tillfälligt anställd kan vänta med ansökan om överföring till dess att sex månader från det att han eller hon både fullgjort den kvalifikationsperiod som krävs för rätt till ålderspension och fått information om möjligheten till överföring.

En ansökan om överföring är inte bindande utan kan betecknas som en intresseanmälan. Den anställda får först en redovisning från den EU-institution som han eller hon tillhör av hur överföringen påverkar EU-pensionen. Därefter skall arbetstagaren inom viss tid – normalt inom två månader – skriftligen meddela institutionen om han eller hon önskar genomföra överföringen. När det väl är gjort kan ansökan inte ändras.

5.3.3 Överföring av värdet av pensionsrätt från EU

Enligt artikel 11.1 har en EU-tjänsteman som lämnar sin anställning för att tillträda en anställning i en statlig förvaltning, nationell eller internationell organisation eller för att bedriva verksamhet som egen företagare, rätt att få det försäkringstekniska värdet på de pensionsrättigheter som är intjänade i anställningen inom gemenskaperna överförda till den förvaltningens eller organisationens pensionsfond eller den pensionsfond i vilken pensionsrättigheter kommer att förvärvas på grundval av verksamheten som anställd eller som egen

företagare. Det krävs dock enligt artikel 11.1 att det finns ett avtal mellan gemenskaperna och den statliga förvaltningen, nationella eller internationella organisationen respektive pensionsadministrationen för det pensionssystem som man kommer att anslutas till i Sverige.

Samordningen går till så att ett kapitalbelopp som motsvarar pensionsrätten i EU:s pensionssystem betalas till det pensionssystem som personen ansluts till i den nya anställningen eller verksamheten som egen företagare. I gengäld får arbetstagaren tillgodoräkna sig den överförda pensionsrätten för sin framtida pension från pensionssystemet i den nya anställningen eller verksamheten som egen företagare. En förutsättning är att avgångspension från EU:s pensionssystem inte har börjat betalas ut.

6 Den lagstadgade allmänna pensionen

6.1 Nuvarande regler för ålderspension

Den svenska lagstadgade allmänna ålderspensionen består för närvarande av folkpension och tilläggspension. Folkpensionen inklusive de särskilda folkpensionsförmåner utgör därvid grundskyddspensionen och tilläggspensionen den inkomstrelaterade pensionen. Som en del av grundskyddet ingår också det särskilda grundavdraget. Det nuvarande allmänna pensionssystemet är i princip uppbyggt som ett s.k. *fördelningssystem*. Med fördelningssystem avses att ett års löpande pensionsutbetalningar skall finansieras med de avgifter som betalas in under samma år. Folkpensionen finansieras fr.o.m. år 1999 dels med medel från AP-fonden, dels med statsmedel. Tilläggspensionen finansieras med medel från AP-fonden. Avgifter för finansiering av ålderspensionerna tas ut dels som en allmän pensionsavgift som betalas av den enskilde och som för år 1999 uppgår till 6,95 % av inkomster upp till 8,06 förhöjda prisbasbelopp, dels som en ålderspensionsavgift som betalas av arbetsgivare och egenföretagare. Ålderspensionsavgiften för år 1999 uppgår till 6,40 % av hela lönesumman och andra skattepliktiga förmåner respektive hela inkomsten av annat förvärvsarbete.

Folkpensionen avser att garantera dem som har haft inga eller låga inkomster under förvärvslivet en skälig ekonomisk standard som pensionärer. Den beräknas antingen i förhållande till det antal år den försäkrade har varit bosatt i Sverige eller i förhållande till det antal år den försäkrade har tillgodoräknats pensionspoäng. För rätt till hel folkpension krävs antingen 40 års bosättning i Sverige mellan 16 och 64 års ålder eller 30 år med pensionspoäng. Om antalet år är färre reduceras folkpensionen med 1/40 respektive 1/30 för varje år som saknas. Pensionen beräknas enligt det för den försäkrade förmånligaste alternativet.

Folkpension som tas ut vid 65 års ålder motsvarar för närvarande per år för ensamstående 96 % av prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring och för gift pensionär 78,5 % av prisbasbeloppet. Till en ålderspensionär som helt saknar eller har låg tilläggspension utbetalas även ett pensions-tillskott som utgör en folkpensionsförmån. Maximalt pensions-tillskott uppgår till 55,5 % av prisbasbeloppet. Pensionstillskottet avräknas krona för krona mot tilläggspension och pension enligt utländsk lagstiftning. Den garanterade minimipensionen för en ensamstående ålderspensionär som uppfyller kravet på 40 års bosättning eller 30 år med pensionspoäng, uppgår därmed till 151,5 % och för en gift ålderspensionär till 134 % av prisbasbeloppet.

De särskilda skattereglerna för folkpensionärer innebär att den garanterade minimipensionen är befriad från inkomstskatt. Det maximala särskilda grundavdraget motsvarar beloppet för folkpension och maximalt pensionstillskott till ålderspension och minskas med 65 % av inkomster i form av allmän pension och tjänstepension som ligger över denna nivå.

Folkpension i form av ålderspension kan tas ut som hel eller partiell förmån. Folkpension kan tas ut från och med den månad då den försäkrade fyller 61 år. För månad som pensionen tas ut före den månad då den försäkrade fyller 65 år minskas dock pensionen livsvarigt med 0,5 %. Om folkpensionen tas ut efter den månad som den försäkrade fyller 65 år ökas i stället pensionen med 0,7 % per månad.

Förutom pensionstillskottet finns ytterligare ett antal s.k. särskilda folkpensionsförmåner som kan utges som självständiga förmåner eller som tilläggsförmåner till pension.

Tilläggspensionssystemet är uppbyggt enligt den s.k. inkomst-bortfallsprincipen som innebär att pensionsförmånen bestäms av de inkomster som den försäkrade har haft under den yrkesverksamma delen av livet och av det antal år under vilka han eller hon har förvärvsarbetat. Pensionsgrundande för tilläggspension är för varje kalenderår inkomsten till den del den överstiger det s.k. förhöjda prisbasbeloppet och till den del den uppgår till högst 7,5 gånger detta basbelopp. Tillgodoräknad pensionspoäng är den pensionsgrundande inkomsten delad med det förhöjda prisbasbeloppet vid

årets ingång. Det förhöjda prisbasbeloppet återspeglar förändringen i det allmänna prisläget fullt ut.

Vid uttag av pension fr.o.m. den månad då den försäkrade fyller 65 år utgör tilläggspensionens årsbelopp 60 % av medeltalet av de 15 högsta pensionspoängen multiplicerat med prisbasbeloppet. Det krävs i princip 30 år med pensionspoäng för att rätt till oavkortad tilläggspension skall föreligga. Vid färre år med pensionspoäng reduceras pensionen proportionellt. Vid pensionsuttag vid annan ålder än 65 år gäller samma regler för reducering respektive uppräknings av tilläggspensionen som för folkpensionen.

Pensionsgrundande för tilläggspension är i första hand inkomster av förvärvsarbete. Med inkomst av förvärvsarbete likställs i pensionshänseende olika förmåner som kan utges i stället för sådan inkomst, t.ex. sjukpenning, föräldrapenning, arbetslöshetsersättning m.m. För att uppfylla 30-årsregeln får dessutom fr.o.m. år 1982 föräldrar räkna år då de vårdat barn som är yngre än tre år, s.k. vårdår.

6.2 Det reformerade ålderspensionssystemet

Riksdagen har beslutat om ett nytt system för den allmänna obligatoriska ålderspensionen (prop. 1997/98:151 och prop. 1997/98:152, bet. 1997/98:SfU13 och SfU14, rskr. 1997/98:315 och 320). Reglerna avseende intjänande av pensionsrätt har trätt i kraft den 1 januari 1999. Utbetalning av pension enligt de nya reglerna skall dock ske först fr.o.m. år 2001.

Det reformerade ålderspensionssystemet är indelat i två huvuddelar bestående av dels en inkomstgrundad ålderspension, dels ett grundskydd i form av en garantipension. Den inkomstgrundade ålderspensionen består i sin tur av dels inkomstpension, dels premiepension. Garantipensionen skall helt finansieras med statsmedel medan den inkomstgrundade ålderspensionen är avgiftsfinansierad. Som närmare redovisas nedan innebär detta att staten i vissa fall kommer att stå kostnaden för avgifterna.

Införandet av det reformerade ålderspensionssystemet skall ske gradvis. Personer som är födda år 1937 eller tidigare kommer att få tilläggspension och 30-delsberäknad folkpension enligt i huvudsak nuvarande regler medan den 40-delsberäknade folkpensionen skall ersättas av en övergångsvis garantipension. Personer som är födda åren 1938–1953 kommer att få viss del av sin inkomstgrundade ålderspension beräknad enligt nuvarande regler om tilläggspension med ett tillägg för den 30-delsberäknade folkpensionen och viss del enligt de nya reglerna om inkomstgrundad ålderspension. Hur stor del som kommer från respektive system beror på vilket år personen i fråga är född. Den som är född år 1938 kommer följaktligen att få 16/20 beräknad enligt nuvarande regler om tilläggspension och 4/20 enligt de reformerade reglerna medan den som är född år 1953 kommer att få 1/20 enligt nuvarande regler och 19/20 enligt reformerade regler. Därutöver kommer den som har tjänat in låg eller ingen inkomstgrundad ålderspension att kunna få garantipension enligt de reformerade reglerna. Personer som är födda år 1954 eller senare omfattas fullt ut av de reformerade reglerna både såvitt avser den inkomstgrundade pensionen som grundskyddet i form av garantipension.

Den inkomstgrundade ålderspensionen finansieras, som angetts ovan, fullt ut genom avgifter. Regeringen har emellertid inte ännu lämnat något förslag till hur avgiftsuttaget slutligen skall ske. Avgiftssatsen skall dock vara 18,5 % av den pensionsgrundande inkomsten, vilket också motsvarar pensionsrätten. Inkomster av förvärvsarbete är liksom tidigare pensionsgrundande. Därutöver är socialförsäkringsersättningar, arbetslöshetsersättning o.dyl. som tidigare varit pensionsgrundande också det i det reformerade pensionssystemet. Även för dessa ersättningar betalas avgifter, i detta fall av staten i form av en statlig ålderspensionsavgift. Utöver de inkomster och ersättningar som tidigare varit pensionsgrundande tillgodosräknas den som haft barn under fem år på visst sätt extra pensionsrätt (pensionsgrundande belopp) för denna tid. Likaså får den som gör värnplikt under vissa förutsättningar pensionsrätt för sådan tid. Även för dessa pensionsrätter erläggs statlig ålderspensionsavgift.

För de pensionsgrundande inkomsterna och övriga pensionsgrundande belopp upp till ett tak, som år 2001 uppgår till 7,5 förhöjda prisbasbelopp, tillgodoräknas pensionsrätt med 18,5 %. Pensionsrätt tjänas in från 16 års ålder utan någon övre åldersgräns. Den slutliga pensionen grundas på all pensionsrätt intjänad under hela förvärvstiden, till skillnad från nuvarande system där underlaget är de 15 bästa åren under en period av 30 år. Detta innebär att varje års inkomster i det reformerade pensionssystemet genererar pension och att pensionen blir högre för varje ytterligare år med pensionsgrundande inkomst.

Den inkomstgrundade ålderspensionen kommer att bestå av två olika pensioner, inkomstpensionen och premiepensionen. Av den totala pensionsrätten på 18,5 % hänförs 16 % till inkomstpensionen och resten, 2,5 % till premiepensionen.

6.2.1 Inkomstpension

Som angetts ovan tillgodoräknas pensionsrätt för inkomstpension med 16 % av summan av faktiska och fiktiva inkomster under året i den utsträckning summan inte överstiger intjänandetaket. Dessa avgifter skall användas för att finansiera utgående inkomstpensioner samma år. Inkomstpensionssystemet är således ett fördelningssystem av i huvudsak samma karaktär som det nuvarande ATP-systemet. Som beskrivits ovan fastställs årligen pensionsrätt med motsvarande andel av de pensionsgrundande inkomsterna och andra pensionsgrundande belopp som avgift har erlagts med. Den försäkrades ackumulerade pensionsrätt i fördelningssystemet skall varje år, utom det första, räknas upp med ett index som följer den allmänna löneutvecklingen i samhället. De uppräknade pensionsrätterna skall slutligen ligga till grund för beräkning av den ålderspension som skall utges. Den årliga ålderspensionen beräknas genom att summan av de uppräknade pensionsrätterna divideras med ett delningstal. Delningstalet skall bestämmas med hänsyn till bl.a. den genomsnittliga förväntade livslängden vid tidpunkten för pensionsuttaget.

6.2.2 Premiepension

Av det totala pensionsunderlaget – 18,5 % av de inkomster och belopp som grundar pensionsrätt – skall som nämnts ovan 2,5 % avsättas till premiepensionssystemet.

Försäkringsfunktionen inom premiepensionssystemet handhas av en nyinrättad myndighet, Premiepensionsmyndigheten (PPM). Myndigheten skall fungera som ett vanligt livförsäkringsbolag. För varje pensionssparare skall PPM föra ett individuellt premiepensionskonto som visar den enskildes tillgodohavande i premiepensionssystemet.

Förhållandet mellan PPM och de försäkrade bygger inte på avtal utan regleras i lag. De avsättningar som görs till förmån för den enskilde skall innebära att denne får en bindande fordan på premiepension. Enligt förarbetsuttalanden till lagstiftningen om premiepension (prop. 1997/98:151 Inkomstgrundad ålderspension, m.m., s. 400 ff.) är avsikten att fastställd pensionsrätt för premiepension skall vara grundlagsskyddad i och med att egendomsskyddet i 2 kap. 18 § regeringsformen skall vara tillämpligt för rätten till premiepension. Skyddet skall även avse rätt till premiepension till efterlevande. Ett sådant grundlagsskydd innebär att den enskilde endast kan tvingas avstå från sin rätt till premiepension om det krävs för att tillgodose ”angelägna allmänna intressen” och att han eller hon vid ett sådant avstående skall ha ersättning för förlusten.

Det skall emellertid poängteras att det i sagda proposition inte föreslås några ändringar i grundlagen med anledning av de uttalanden som görs i fråga om rätt till premiepension och egendomsskyddet. Omfattningen av egendomsskyddet måste därför sägas vara oklar tills frågan prövats av domstol.

Premiepensionssystemet är utformat som ett fondförsäkrings-system. Kapitalförvaltningen skall ske i värdepappersfonder som sköts av fristående fondförvaltare. Dessa kan vara svenska fondbolag eller utländska fondföretag. För samtliga skall gälla att de har tillstånd att utöva fondverksamhet och att de står under tillsyn. Fonderna skall ha anmälts till PPM.

Fondförsäkringsmodellen innebär bl.a. att PPM är andelsägare i de värdepappersfonder där medlen placeras. Det är emellertid den enskilde som skall bestämma hos vilken eller vilka förvaltare medlen skall placeras. Det är också den enskilde som skall bära den finansiella risken för placeringen. Marknadsutvecklingen och skickligheten i förvaltningen blir avgörande för värdeutvecklingen i den eller de fonder som den enskilde valt.

Förutom hos privata fondförvaltare skall den enskilde kunna välja att placera medlen i värdepappersfonder som förvaltas av ett statligt fondbolag. Även detta bolag måste ha tillstånd att utöva fondverksamhet.

Om den enskilde inte gör något aktivt val av förvaltning kommer medlen att placeras i en särskild fond inom Allmänna pensionsfonden, Premiesparfonden. Denna fond skall förvaltas av en nyinrättad sjunde AP-fondstyrelse.

Det skall särskilt påpekas att det även i fråga om såväl de fonder som förvaltas av det statliga fondbolaget som Premiesparfonden är den enskilde som står den finansiella risken för sin placering.

Pensionsspararen skall när som helst kunna byta fond, dvs. flytta sitt sparande mellan olika fonder. Ett sådant byte kan avse hela tillgodohavandet i en viss fond eller en del av detta. När PPM underrättas om en sådan önskan att byta fond, skall myndigheten sälja andelar i den fond som skall lämnas och köpa andelar i den nya fonden. Den enskilde skall ha möjlighet att flytta sitt sparande så ofta som han eller hon önskar.

Vid den enskildes uttag av pension skall pensionsförmånerna beräknas med utgångspunkt i tillgodohavandet vid varje tid på pensionsspararens individuella premiepensionskonto. Grundalternativet skall vara att tillgodohavandet på kontot förblir placerat i värdepappersfonder även under pensionstiden. Den enskilde pensionsspararens kontotillgodohavande är som sagt beroende av utfallet av kapitalförvaltningen i den eller de värdepappersfonder som denne valt. De månatliga pensionsutbetalningarna kommer därmed att variera i storlek med förändringarna i fondandelarnas värde.

Som ett alternativ skall pensionsspararen ha rätt att få ut sin premiepension i form av en traditionell livränteförsäkring som

garanterar pensionsspararen livslång utbetalning av ett fast månadsbelopp.

Den enskilde har möjlighet att förfoga över en del av tillgodohavandet genom att välja ett efterlevandeskydd.

Utmärkande för premiepensionssystemet är således att

- medel som motsvarar fastställd pensionsrätt för premiepension fonderas,
- de enskilda har möjlighet att själva bestämma om förvaltningen av de medel som fonderas för deras räkning, och
- pensionernas storlek är beroende av värdeutvecklingen på de fonderade medlen.

6.2.3 Garantipension

För den som inte har tjänat in rätt till inkomstgrundad ålderspension eller endast till låg sådan skall det finnas en garantipension. Garantipensionen är konstruerad så att den för en person som endast har tjänat in rätt till låg inkomstgrundad ålderspension utges som en utfyllnad upp till en viss nivå. Denna nivå varierar beroende på storleken av den inkomstgrundade ålderspensionen så att nivån är högre ju högre den inkomstgrundade ålderspensionen är. Detta gäller dock inte vid mycket låga belopp där nivån är densamma som för dem som inte har tjänat in någon inkomstgrundad ålderspension alls. Den sistnämnda basnivån är 2,13 prisbasbelopp för den som är ogift och 1,9 prisbasbelopp för den som är gift.

Garantipensionen avräknas mot den inkomstgrundade ålderspensionen, mot utländsk ålderspension, förtidspension och efterlevandepension samt mot ATP-pension i form av änkepension. Den svenska inkomstgrundade ålderspensionen beräknas i detta sammanhang som om all pension hade tillgodoräknats inom fördelningssystemet.

Garantipensionen är beroende av tillgodoräknande av försäkringstid på så sätt att det för rätt till garantipension krävs tillgodoräknande av minst tre års försäkringstid och att det för rätt till oavkortad garantipension krävs tillgodoräknande av 40 försäkringsår. Utgångspunkt för vad som räknas som försäkringstid

är tid när personen i fråga har varit folkbokförd i Sverige men även viss annan tid tillgodoräknas som försäkringstid. Som huvudregel kan försäkringstid tillgodoräknas fr.o.m. det år personen fyller 25 år t.o.m. det år han eller hon fyller 64 år. I vissa fall kan även åren mellan 16 och 24 års ålder tillgodoräknas som försäkringstid. Garantipension får till skillnad från den inkomstgrundade ålderspensionen tas ut tidigast från och med den månad den pensionsberättigade fyller 65 år. För att inte ett uttag av inkomstgrundad ålderspension före respektive efter denna tidpunkt skall kompenseras genom högre garantipension respektive leda till en lägre garantipension har föreslagits regler som innebär att garantipensionen i ett sådant fall skall beräknas som om uttag av inkomstgrundad ålderspension gjorts vid 65 års ålder. Garantipensionen skall i princip endast utges till den som är bosatt i Sverige. Till följd av reglerna i rådsförordningen (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom Europeiska unionen kommer emellertid garantipensionen att få betalas ut även utanför Sverige till personer som omfattas av förordningens regler.

6.3 Överföring till EU

Promemorians förslag: Den som är född 1938 eller senare och som påbörjar en anställning i Europeiska gemenskaperna skall till EU:s pensionssystem kunna överföra värdet av ålderspensionsrätt intjänad inom premiepensionssystemet.

Den som väljer att överföra värdet av premiepensionsrätt skall överföra värdet av all sådan pensionsrätt förutom rätt till premiepension till efterlevande. Det värde som överförs skall motsvaras av värdet av tillgångarna på den enskildes premiepensionskonto vid inlösen av innehavet.

Utredningens förslag: Utredningen har gjort bedömningen att reformerad ålderspensionsrätt berörs av överföringsreglerna, dvs. att överföring av allmän ålderspensionsrätt skall kunna bli aktuellt för personer födda år 1938 eller senare. Den ålderspensionsrätt som utredningen därvid har föreslagit skall få överföras är pensionsrätt för inkomstpension, premiepension, folkpension och tilläggspension. Utredningen har därtill gjort bedömningen att även intjänad rätt till förtidspension och efterlevandepension omfattas av rätten till överföring. Utredningens bedömning i fråga om beräkningen av det belopp som skall överföras överensstämmer med promemorians förslag. Utredningen har funnit det rimligt att pensionskapital från det allmänna pensionssystemet jämkas före en överföring så att utfallet blir lika för kvinnor och män.

Remissinstanserna: *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser att det av utredningens redovisning inte otvetydigt framgår att pensionsrätt inom en obligatorisk allmän försäkring omfattas av överföringsreglerna. För Sveriges del torde, enligt hovrätten, pensionsrätt från premiepensionssystemet omfattas av reglerna, medan svaret torde vara mer osäkert när det gäller det framtida fördelningssystemet. Hovrätten framhåller här att det i detta system inte finns något faktiskt fonderat pensionskapital. I likhet med *Riksskatteverket* och *Skattemyndigheten i Göteborgs och Bohus län* poängterar hovrätten vidare att det inte kan komma i fråga att överföra endast en del av den ålderspensionsrätt som intjänats i det

allmänna pensionssystemet. Hovrätten menar vidare att denna utgångspunkt också innebär att det inte kan bli aktuellt att bara överföra intjänad premiepensionsrätt från det allmänna pensionssystemet även om denna pensionsrätt i och för sig omfattas av EG:s tjänsteföreskrifter. Hovrätten påpekar också att det kan ifrågasättas om pensionsrätt från fördelningssystemet som avser exempelvis barnår och socialförsäkringsersättningar skall kunna överföras till gemenskaperna. Om pensionsrätt från fördelningssystemet skall kunna överföras måste det enligt hovrätten också övervägas hur finansieringen av det överförda kapitalbeloppet skall genomföras och varifrån dessa medel skall tas. Enligt hovrättens mening torde det vidare stå klart att rätt till garantipension inte skall överföras, eftersom det inte rör sig om pension som en person är berättigad till på grundval av verksamhet han eller hon bedrivit som anställd eller egenföretagare. Beträffande andra pensionsrättigheter än ålderspensionsrätt invänder hovrätten mot utredningens ståndpunkt att inte bara ålderspension utan också efterlevandepension och förtidspension skall ingå i en eventuell överföring. Hovrätten påpekar att kommissionens uttalande härvidlag saknar varje betydelse som rättskälla och inte på något sätt är bindande för medlemsländerna. Enligt hovrätten kan varken rätten till svensk efterlevandepension eller rätten till svensk förtidspension anses intjänad i den mening som avses med begreppet intjänad pensionsrätt. Hovrätten har avstyrkt utredningens förslag att i vissa fall jämka en pensionsöverföring.

Skälen för promemorians förslag:

Inkomstpension

Enligt artikel 11 i bilaga VIII till EG:s tjänsteföreskrifter skall en tjänsteman som tillträder en anställning i gemenskaperna ha rätt att till EU:s pensionssystem överföra antingen det försäkringstekniska värdet eller det schablonmässiga återköpsvärdet av de pensionsrättigheter han eller hon har förvärvat på grundval av tidigare arbete i något medlemsland. Med intjänade pensionsrättigheter torde här i första hand avses ålderspension. Kommissionen har som sin uppfattning förklarat att det även bör vara möjligt att överföra rätt

till efterlevandepension och andra pensionsförmåner. Det kan dock ifrågasättas om ordalydelsen i tjänsteföreskrifterna ger utrymme för en sådan tolkning. Det som enligt tjänsteföreskrifterna skall få överföras är intjänade pensionsrättigheter. Såväl förtidspension som efterlevandepension är att se som riskförsäkringar där rätten till pension inträder först om riskfallet inträffar. De kan därför inte anses intjänade i den mening som avses med begreppet förvärvat rättighet. Som riskförsäkringar kan dessa rättigheter inte heller anses representera något värde innan rätt till förmånen inträtt. En riskförsäkring utmärks av att premiebetalningarna från hela kollektivet som omfattas av försäkringen bekostar utgående förmåner för dem som drabbas av riskfall. Om rätten till förtidspension respektive efterlevandepension skulle omfattas av tjänsteföreskrifterna skulle det innebära att alla som börjar arbeta vid någon EU-institution skulle ha rätt att föra med sig ett beräknat värde av denna förmån oavsett om han eller hon faktiskt i framtiden kommer att bli berättigad till förmånen. De nationella förtids- och efterlevandepensionssystemen skulle därigenom till EU få betala ut ersättning även för personer som inte kommer att komma i åtnjutande av någon av dessa pensionsförmåner. EU-institutionerna skulle härigenom också få ersättning för förmåner som de i många fall aldrig skulle behöva stå någon kostnad för. Sammantaget bör därför utgångspunkten vara att den rätt till överföring som den enskilde kan ha enligt tjänsteföreskrifterna endast gäller pensionsrätt för ålderspension. För svenskt vidkommande kan tilläggas att regeringen i propositionen Reformerad förtidspension, m.m. (prop. 1997/98:111) som en av de övergripande principerna för ett nytt förtidspensionssystem uttalat att detta bör vara en del av sjukförsäkringssystemet och inte som nu ett pensionssystem.

När det gäller ålderspension har utredningens utgångspunkt varit att tjänsteföreskrifternas regler om överföring endast bör gälla för reformerad ålderspension. Som utredningen har konstaterat innebär emellertid den sk. 20-delsinfasingen att tilläggs pensionen enligt reformerade regler också kommer att utgöra en del av den reformerade ålderspensionen för personer födda år 1953 eller tidigare. Även om kopplingen mellan inbetalda avgifter och erhållen förmån kan anses starkare för inkomstpensionen än för tilläggs-

pensionen kan det ifrågasättas om inte bedömningen bör vara densamma för dessa pensioner vid avgörande av om överföring skall få ske.

För såväl tilläggspension som inkomstpension gäller att dessa är fördelningspensioner, dvs. ett års utgående pensioner finansieras med inbetalda avgifter för samma år. Innebörden av detta är att ålderspensionerna ett visst år betalas av dem som är förvärvsaktiva samma år. Det sker således ingen fondering av de inbetalda avgifterna. Pensionsrätten kan därför sägas vara fiktiv i det avseendet att det inte finns några medel tillgängliga för lyftning förrän vid uppnådd pensionsålder. Båda systemen bygger således på att pensionsrätten som sådan inte kan tas ut ur systemet utan att det är först vid uppnådd pensionsålder som en rätt till pension finns. Om överföringen av pensionsrätt från fördelningssystemet skall finansieras inom pensionssystemet innebär det att fel generation förvärvsaktivitas avgifter bekostar pensionskostnaden för den pensionär som på detta sätt i förtid får tillgång till sin intjänade pensionsrätt.

För tilläggspensionen tillkommer att det inte är självklart hur denna pensionsrätt skall bestämmas under pågående förvärvstid eftersom utgående pension bygger på de 15 bästa poängåren och det krävs 30 poängår för rätt till oavkortad pension.

I såväl nuvarande pensionssystem som i det reformerade pensionssystemet gäller att statliga ersättningar såsom t.ex. sjukpenning och arbetslöshetsersättning är pensionsgrundande och därmed ger pensionsrätt. I dagens pensionssystem har inte erlagts några särskilda avgifter för dessa ersättningar vilket innebär att det i dessa delar inte finns någon koppling mellan erlagda avgifter och utgående förmån. I det reformerade pensionssystemet erläggs emellertid statliga ålderspensionsavgifter för förmånerna. Pensionsrätt för ersättningarna finansieras följaktligen i framtiden, liksom tidigare, av statsmedel. I artikel 11.2 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna anges att tjänstemannen skall ha rätt att överföra pensionsrätt som han eller hon är berättigad till antingen på grundval av tjänstgöring i statlig förvaltning, en nationell eller internationell organisation eller på grundval av att han eller hon bedrivit verksamhet som anställd eller egenföretagare. Den pen-

sionsrätt som tillgodoräknas den enskilde på grund av att han eller hon har uppburit en socialförsäkringsersättning emanerar inte från de i tjänsteföreskrifterna angivna sysselsättningarna. Det kan därför ifrågasättas om denna pensionsrätt bör få överföras till EU-institutionerna. I det reformerade pensionssystemet tillkommer dessutom att pensionsrätt kan tillgodoräknas med fiktiva belopp, nämligen för sk. barnår och för plikttjänstgöring. Barnårsrätten innebär att den som har bott tillsammans med eller haft vårdnaden om ett barn under fem år under vissa förutsättningar kan få tillgodoräkna sig pensionsrätt för sådan tid under maximalt fyra år. Denna pensionsrätt kan beräknas enligt tre olika alternativ av vilket det för den enskilde förmånligaste väljs. För plikttjänstgöring har föreslagits att pensionsrätt på visst sätt skall tillgodoräknas den som genomgår grundutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt om tjänstgöringen pågår minst 120 dagar utan avbrott.

Inte heller pensionsrätten för barnår och plikttjänstgöring har tjänats in på grundval av verksamhet som anställd eller egenföretagare och kan därför inte anses omfattas av tjänsteföreskrifternas regler om överföring.

Slutligen kan det i detta sammanhang finnas anledning att reflektera över syftet med tjänsteföreskrifternas regler om rätt till överföring av värdet av intjänade pensionsrättigheter. Ett syfte med tjänsteföreskrifterna är att den som börjar tjänstgöra vid någon EU-institution därigenom inte helt eller delvis skall gå miste om sina tidigare intjänade pensionsrättigheter. Detta skulle annars kunna bli fallet när de nationella pensionsreglerna innehåller kvalifikationsregler som innebär att det för rätt till pension krävs viss tids anslutning till pensionssystemet. Det svenska reformerade inkomstgrundade ålderspensionssystemet innehåller inga sådana kvalifikationsregler och inte heller i övrigt några regler som innebär att intjänad pensionsrätt senare kan gå förlorad om vissa villkor inte är uppfyllda. Intjänad pensionsrätt, ackumulerad som en pensionsbehållning räknas också upp med ett inkomstindex som innebär att rättigheten inte bara är nominellt skyddad utan också är värdesäkrad i förhållande till inkomstutvecklingen i samhället. Vid uppnådd pensionsålder har därefter den pensionsberättigade rätt att få ut sin intjänade pension på samma villkor som om han eller hon

hade arbetat i Sverige hela livet. Storleken av pensionen påverkas endast av det förhållandet att det då är färre antal år som arbetstagaren har tjänat in svensk pensionsrätt. Innebörden av att den som börjar arbeta vid en EU-institution inte får föra över värdet av intjänade pensionsrättigheter är således inte att arbetstagaren därigenom kommer sämre ut i pensionshänseende avseende förfluten tid jämfört med om han eller hon hade fortsatt arbeta i Sverige.

Sammantaget bör pensionsrätt för inkomstpension inte anses utgöra sådan pensionsrätt som omfattas av tjänsteföreskrifternas regler om överföring. Någon rätt att föra med sig sådan pensionsrätt till EU:s pensionssystem vid tjänstgöring inom någon av EU:s institutioner föreligger därför inte här.

Premiepension

Vid bedömningen av om det skall vara möjligt för den enskilde att överföra värdet av intjänad rätt till premiepension till EU:s pensionssystem, finns det vissa argument som kan tala för att det är rimligt att i det sammanhanget behandla inkomstpension och premiepension på samma sätt. En sådan bedömning skulle således medföra att inte heller premiepensionsrätt bör anses omfattad av EG:s tjänsteföreskrifter.

Det kan hävdas att redan det förhållandet att premiepensionen är en del av det lagstadgade allmänna ålderspensionssystemet i sig med styrka talar för att inte heller intjänad premiepensionsrätt skall kunna överföras till EU:s pensionssystem. Ett sådant synsätt har alltså sin grund i att den allmänna ålderspensionen även i det här sammanhanget skall ses som en helhet och att dess olika beståndsdelar så långt som möjligt skall behandlas lika. Den svenska grundsynen när det gäller tillämpningen av EG:s tjänsteföreskrifter om pensionsöverföring skulle därmed vara densamma för hela den allmänna ålderspensionen.

Det finns också skäl att här peka på att utredningen tycks ha haft som utgångspunkt att den allmänna pensionen bör behandlas som en helhet i detta avseende. Utredningen ansåg nämligen att i de fall där den enskilde väljer att överföra sin pensionsrätt från det allmänna pensionssystemet, skall all sådan pensionsrätt överföras. I enlighet

med vad Hovrätten över Skåne och Blekinge anført, kan det hävdas att en sådan utgångspunkt också borde föranleda att inte enbart premiepensionsrätt från det allmänna pensionssystemet får överföras.

Inom det reformerade ålderspensionssystemet är många grundläggande regler desamma för olika delar av systemet. Till exempel är bestämmelserna om pensionsgrundande belopp och fastställande av pensionsrätt gemensamma. Vad som tidigare sagts om inkomstpensionen t.ex. vad gäller det tveksamma i att låta pensionsrätt baserad på pensionsgrundande belopp som hänförs till sjukpenning, arbetslöshetsersättning, barnår och plikttjänstgöring falla under tillämpningen av tjänsteföreskrifterna får därmed lika stor betydelse när det gäller premiepensionen. Även förekomsten av dessa gemensamma regler för den allmänna ålderspensionen kan således tala för att de olika delarna av sådan pension skall ses som en helhet och behandlas på samma sätt i det här sammanhanget.

Som framgått av beskrivningen i det föregående skall huvuddelen av det allmänna ålderspensionssystemet även fortsättningsvis vara uppbyggd som ett fördelningssystem. Premiepensionen däremot skall grundas på det sparande och den avkastning som finns på det premiepensionskonto som skall föras individuellt för varje pensionssparare. På det sätt som beskrivits närmare i avsnitt 6.2.2 skall inom premiepensionssystemet inbetalade avgifter, som direkt härrör från pensionsspararens arbete, förvaltas på liknande sätt som medel som inbetalats enligt avtal om privat pensionsförsäkring. Den enskilde har möjlighet att själv bestämma hur de sparade medlen och deras avkastning skall placeras. Vid pensionsuttaget kan den enskilde välja antingen att låta sitt kontotillgodohavande finnas kvar i fonder eller att få ut pensionen som en traditionell livränteförsäkring. Den enskilde kan också förfoga över en del av tillgodohavandet på kontot för ett frivilligt efterlevandeskydd. I den meningen kommer det att för premiepensionen finnas en obruten koppling mellan avgifter och förmåner.

Premiepensionssystemet bygger på tanken att den enskilde skall få en bindande fordran på premiepension. Regeringen har i förarbetena till lagstiftningen om premiepension gjort bedömningen att fastställd pensionsrätt för premiepension omfattas av grundlagens

egendomsskydd. Skyddet skall även avse rätt till premiepension till efterlevande. Såsom påtalats i avsnitt 6.2.2 måste emellertid omfattningen av egendomsskyddet sägas vara oklar tills frågan prövats av domstol.

De grundläggande drag hos premiepensionen som beskrivits här skiljer sig på ett markant sätt från vad som är utmärkande för övriga delar av den allmänna ålderspensionen, dvs. inkomstpension och garantipension. Grunddragen hos inkomstpensionen – bl.a. att den är en s.k. fördelningspension – har i det föregående konstaterats vara sådana att de motiverar att EG:s tjänsteföreskrifter om pensionsöverföring inte bör tillämpas på intjänad rätt till den delen av den allmänna ålderspensionen. Frågan är om det som här har konstaterats vara utmärkande just för premiepensionen är av sådant slag och så särskiljande i förhållande till inkomstpensionen att frågan om överföring av intjänad pensionsrätt till EU:s pensions-system bör bedömas annorlunda när det gäller sådan pension.

De uttalanden om grundlagens egendomsskydd som framgår av förarbetena till lagstiftningen om premiepensionssystemet innebär att rätten till premiepension på ett mycket starkt sätt knyts till den enskilde individen. Detta särdrag för premiepensionen förstärks genom den ytterligare individualisering av pensionsrätten som uppnås genom konstruktionen med ett premiepensionskonto för varje pensionssparare samt möjligheten för den enskilde att själv bestämma om placeringen av medlen, göra vissa val vid pensions-uttaget och i viss mån förfoga över behållningen på kontot för efterlevandeskydd. Som redan konstaterats står dessa kännetecken för rätten till premiepension uppenbarligen i skarp kontrast till vad som gäller för inkomstpensionen. De innebär också att premiepensionen skiljer sig från inkomstpensionen i avseenden som är av avgörande betydelse för ställningstagandet att inkomstpension inte skall omfattas av rättigheten att överföra värdet av intjänad pensionsrätt till EU:s pensionssystem.

Sammantaget finns det goda skäl såväl för ett ställningstagande som innebär att premiepensionen bör omfattas av EG:s tjänsteföreskrifter om pensionsöverföring som för ett motsatt ställningstagande. Flera grundläggande regler för olika delar av den lagstadgade allmänna ålderspensionen är gemensamma och det kunde

därmed anses rimligt och naturligt att i detta sammanhang behandla all pensionsrätt som fastställts för en försäkrad inom ramen för det reformerade ålderspensionssystemet på samma sätt. De särdrag som i grundläggande delar skiljer premiepensionen från inkomstpensionen är emellertid av sådant slag att de bör fälla utslaget.

Således skiljer sig premiepensionen i väsentliga delar på ett så avgörande sätt från inkomstpensionen att ställningstagandet i fråga om rätten att överföra premiepensionsrätt bör bli ett annat än det som redovisats i fråga om inkomstpensionen. När tillämpningsområdet för EG:s tjänsteföreskrifter överförs på svenska förhållanden bör därför pensionsrätt som tjänats in inom ramen för premiepensionssystemet inom det reformerade ålderspensionssystemet omfattas av dessa föreskrifter.

Beträffande frågan om pensionsrätten för premiepension i detta sammanhang skall vara odelbar, dvs. om det skall vara möjligt att överföra annat än *all* sådan pensionsrätt till EU:s pensionssystem, bör följande gälla.

Redan i det föregående har det sagts att efterlevandepension inte bör omfattas av rättigheten att överföra pension till EU:s pensionssystem eftersom den utgör en riskförsäkring och därmed inte kan anses intjänad i den mening som avses med begreppet förvärvad rättighet. Detta gäller även i fråga om rätt till premiepension till efterlevande.

Vad gäller övrig del av premiepensionen bör en begäran om att få intjänad rätt till sådan pension överförd till EU:s pensionssystem omfatta all sådan pensionsrätt. Detta innebär t.ex. att en enskild som har sina medel placerade i flera olika fonder inte skall ha möjlighet att överföra endast tillgodohavandet i en av dessa fonder. Oavsett om en enskild har sitt tillgodohavande på premiepensionskontot placerat i endast en fond eller om det är spritt på flera fonder medför en sådan lösning en enklare administrativ lösning. En princip om odelbarhet stämmer också bäst överens med ordalydelsen av kommissionens tillämpningsföreskrifter för de aktuella tjänsteföreskrifterna.

En särskild fråga gäller kapitalvärdesberäkningen vid överföring av intjänad pensionsrätt. För premiepensionen gäller att tillgodohavandet på den enskildes konto inte är beroende av om personen är

kvinna eller man. I EU:s pensionssystem däremot används köns-differentierade kapitaliseringsfaktorer. Den svenska könsneutraliteten motsvaras sålunda inte av EU:s kapitaliseringsfaktorer, vilket innebär att en svensk kvinna missgynnas jämfört med en man vid överföring till EU:s pensionssystem av värdet av intjänad premiepensionsrätt.

I motsats till vad som anförts i utredningen finns det starka skäl som talar för att det inte vore rimligt att neutralisera denna effekt genom att jämka värdet av intjänad rätt till premiepension vid överföringen. Premiepensionen beräknas alltså lika för kvinnor och män. Det kan hävdas att redan i och med detta saknas det anledning att vid en överföring anpassa premiepensionen till EU:s icke könsneutrala pensionssystem. Om värdet uppräknas för kvinnor uppstår det vidare ett finansieringsproblem eftersom det inte finns någon buffertfond eller liknande inom systemet. Premiepensions-systemet skall dessutom vara självfinansierat (prop. 1997/98:151 Inkomstgrundad ålderspension, m.m., s. 441). Även en lösning som innebär att det värde som överförs för en man minskas skulle medföra svårigheter, bl.a. gällande på vilken grund detta skulle ske och hur det värde som inte överförs skulle hanteras inom systemet. Dessutom blir en konsekvens av en sådan jämkning att en kvinna, för det fall att värdet obligatoriskt återförs till Sverige, får högre pension än andra motsvarande personer.

Mot den bakgrunden bör inte det värde av intjänad rätt till premiepension som den enskilde väljer att överföra till EU:s pensionssystem jämkas före överföringen.

En särskild fråga gäller den eftersläpning som följer av att ålderspensionsavgifterna betalas in successivt under intjänandeåret, men inte överförs till fondförvaltare, och därmed inte heller syns på den enskildes premiepensionskonto, förrän pensionsrätten har fastställts. Det kan ske tidigast i slutet av det år som följer efter intjänandeåret. Fördöjningen blir därmed i genomsnitt minst 18 månader. EG:s tjänsteföreskrifter om rätt till pensionsöverföring bygger på att den enskilde skall ansöka om pensionsöverföring i nära anslutning till att EU-anställningen börjar. Frågan blir därför på vilket pensionsunderlag den enskilde skall ta ställning till vilket

utfallet blir av en överföring av värdet av intjänad pensionsrätt till EU:s pensionssystem.

Mot den bakgrund som nu tecknats bör det för den enskilde, som underlag för hans eller hennes ställningstagande, inledningsvis finnas ett preliminärt besked om pensionsrätten så långt den är fastställd. I de fall en överföring skall genomföras bör ett sådant besked följas av en definitiv beräkning när även återstående pensionsrätt blivit fastställd.

Målsättningen för pensionsöverföringen är att hela behållningen på premiepensionskontot skall överföras. I vart fall en ordning som bygger på en senare överföring av värdet av ytterligare premiepensionsrätt torde emellertid förutsätta en överenskommelse med den aktuella EU-institutionen. Något konkret förslag med det innehåll som nu skissats – alltså även omfattande värdet av medel som senare tillförs premiepensionskontot – lämnas därför inte här.

Det skall tilläggas att beskedet för den enskilde om premiepensionsrätt blir preliminärt också av den anledningen att den pensionsrätt som framgår av beskedet bör grundas på värdet av tillgångarna på den enskildes premiepensionskonto vid tidpunkten för den aktuella EU-institutionens begäran hos Premiepensionsmyndigheten (PPM) om uppgift om värdet av pensionsrätten. Det värde som slutligen överförs till EU:s pensionssystem föreslås däremot bli bestämt med utgångspunkt i tillgångarnas värde vid tidpunkten för PPM:s inlösen av tillgångarna. Sådan inlösen bör ske snarast efter det att begäran om överföring kom in till PPM. Detta värde synes motsvara vad som i tjänsteföreskrifterna avses med ”det schablonmässiga återköpsvärdet”.

Det finns skäl att här nämna att enligt de tillämpningsföreskrifter som kommissionen utfärdat får pensionsrätt som belöper sig på intjänandetid efter tidpunkten för anställningen i EU inte överföras. Hovrätten över Skåne och Blekinge har i sitt remissvar över utredningens betänkande påpekat att det inte bör komma i fråga att tillåta överföring av premiepensionsrätt som intjänats under det år då EU-anställningen påbörjas.

Hovrätten över Skåne och Blekinge har i sitt remissvar vidare pekat på den situation som kan tänkas uppstå om den pensionsrätt som fastställs blir höjd eller sänkt i efterhand, t.ex. efter

omdebitering eller överklagande av ett taxeringsbeslut. Även dessa fall kan tänkas bli lösta genom en senare överföring av värdet av ytterligare pensionsrätt respektive en återföring av redan överförd pensionsrätt.

På samma sätt som i fråga om ytterligare överföring efter ett sådant preliminärt besked som nyss beskrivits torde också dessa fall förutsätta medverkan av den aktuella EU-institutionen. Något konkret förslag lämnas därför inte heller i den här delen.

Garantipension

Utredningen har inte närmare gått in på hur garantipensionen skall bedömas i förhållande till tjänsteföreskrifterna. Garantipensionen är som redovisats i huvudsak en utfyllnadspension som helt finansieras av statsmedel och vars avsikt är att tillförsäkra i Sverige bosatta pensionärer möjlighet att genom sin pension uppnå en godtagbar inkomststandard. Karaktären av utfyllnadspension innebär att garantipensionens storlek inte kan fastställas när det blir aktuellt att lyfta pensionen och det då kan avgöras storleken på de pensioner som reducerar garantipensionens belopp. Rätt till garantipension uppkommer först från och med 65 års ålder och någon intjänad rättighet i egentlig mening är det således inte frågan om före denna tidpunkt även om garantipensionens storlek också är beroende av tillgodoräknad försäkringstid. I vart fall är garantipensionen inte en pension som har tjänats in på grundval av verksamhet som anställd eller egenföretagare. Sammantaget torde det stå klart att garantipensionen inte omfattas av tjänsteföreskrifternas regler och att överföring av garantipension inte kan komma i fråga.

7 Tjänstepensioner m.m.

7.1 Allmänt

Som komplement till den allmänna pensionen finns tjänstepensioner som är grundade på utfästelser av arbetsgivaren. För det stora flertalet anställda är dessa reglerade i kollektivavtal mellan avtalsparterna på arbetsmarknaden och liknar den allmänna pensionen i den meningen att de är obligatoriska på det aktuella avtalsområdet. Det förekommer även utfästelser om tjänstepension som inte är knutna till kollektivavtal.

7.1.1 Tre system för finansiering av pensionskostnader

Arbetsgivarens pensionsutfästelse innebär ett löfte till den anställda om framtida pensionsutbetalningar. När löftet så småningom skall infrias resulterar det i kostnader för utbetalning av pensionen. Pensionskostnaderna måste på något sätt finansieras. Medel måste alltid finnas och har arbetsgivaren inte avsatt något i förtid för pensionsutbetalningen måste kapital betalas in senast när pensionen skall betalas ut. Denna finansiering av pensionskostnaden kan ske på i huvudsak tre sätt, nämligen genom de två huvudformerna fördelningssystem och premiereservsystem och genom blandformen kapitaltäckningssystem. Den principiella skillnaden mellan systemen ligger i periodiseringen av pensionskostnaderna.

Fördelningssystemet, eller direktbetalningssystemet som det också kallas, karaktäriseras av att pensionsbeloppen betalas på löpande räkning allt eftersom de förfaller. Fondering sker inte och något kapital för framtida pensionsutbetalningar finns således inte avsatt enligt detta system.

Premiereservsystemet, eller fonderingssystemet, karaktäriseras av att avsättningar sker under anställningstiden för framtida pensionsutbetalningar. Avsättningarna samt avkastningen på dessa

bildar tillsammans ett pensionskapital som sedan trappas av när pensionen betalas ut. Storleken på de löpande avsättningarna bör bestämmas så att pensionskapitalet vid pensionsavgången blir tillräckligt stort för att kunna klara utfästelsen. Detta sker med hjälp av antaganden om framtida ränta, dödlighet och omkostnader. Antagandena kan variera men skall normalt vara godkända av Finansinspektionen. Gemensamt för dessa beräkningsregler, så kallade grunder, är att antagandena måste vara så försiktiga att pensionskapitalet även vid en förhållandevis ogynnsam utveckling räcker till de utlovade pensionsutbetalningarna. Därför uppstår oftast ett överskott som kan användas för att antingen höja pensionen eller minska avsättningarna.

För den anställda ökar pensionskapitalet hela tiden fram till pensionsåldern genom avsättningar och ränta på dessa. Övergår den anställda före pensioneringen till en annan arbetsgivare upphör avsättningarna hos den förra arbetsgivaren, men pensionskapitalet ökar ändå med ränteavkastningen. Dör den anställda fördelas hans pensionskapital på de övriga i pensionskollektivet. Vissa lever å andra sidan längre än vad som beräknats, så med realistiskt dödlighetsantagande sker en utjämning mellan dem som dör tidigt och dem som lever länge.

Kapitaltäckningssystemet är en blandform av de två nämnda systemen. Avsättning sker inte under den aktiva tiden i takt med att pensionen tjänas in utan vid pensioneringstillfället. Då avsätts så mycket i pensionskapital att det tillsammans med ränteintäkterna på kapitalet räcker för de framtida pensionsutbetalningarna.

7.1.2 Fem former för säkerställande av pensionsutfästelser

Säkerställande eller tryggnad av en pensionsutfästelse innebär att man vidtar åtgärder för att se till att utfästelsen kan infrias den dag pensionen skall betalas ut. Några tvingande civilrättsliga regler om detta finns inte, men normalt innehåller de kollektivavtal om pensionsplaner som förekommer på arbetsmarknaden regler om hur förmånerna skall finansieras och tryggas. I skattelagstiftningen

finns incitament för att trygga pensionsutfästelse genom att rätt till avdrag förutsätter ett tryggnade.

I Sverige finns det tre sätt att trygga pensionsutfästelser som gjorts i ett fonderat system, nämligen försäkring, särskild redovisning av pensionsskuld i förening med kreditförsäkring och avsättning till pensionsstiftelse. De grundläggande reglerna om detta är dels skatterättsliga om att fastställa och begränsa arbetsgivarens avdragsrätt för pensionskostnader och finns i kommunalskattelagen (1928:370), dels civilrättsliga och finns i huvudsak i lagen (1967:531) om tryggnade av pensionsutfästelse m.m. (tryggnadelagen). Även om säkerställandet inte sker i någon av de tre formerna med avdragsrätt genom pensionsförsäkring eller avsättning i tryggnadelagens mening kan en pensionsutfästelse ändå vara säkerställd på annat godtagbart sätt.

Tjänstepensionsförsäkring är den klassiska formen för tryggnade och innebär att arbetsgivaren överlåter fullgörandet av utfästelsen på ett försäkringsbolag eller en försäkringsförening (understödsförening) mot att arbetsgivaren betalar den premie som försäkringsgivaren betingar sig för detta. Premierna beräknas på så sätt att de räcker för att försäkringsgivaren skall kunna fullgöra utfästelsen och få täckning för sina omkostnader. Visar det sig därvid bli ett överskott fördelas det antingen på de försäkrade eller på premiebetalarna, i det senare fallet genom en minskning av de framtida premierna. Försäkringsbolagens och försäkringsföreningarnas försäkringstekniska grunder med antaganden om bland annat ränta och dödlighet skall vara godkända av Finansinspektionen.

Skuldföring innebär att arbetsgivaren gör avsättning på konto Avsatt till pensioner i balansräkningen. Det skuldförda beloppet skall normalt överensstämja med pensionsskulden, men arbetsgivaren svarar alltid för pensionsutfästelsen även om för lågt belopp har skuldförts. Pensionsskulden skall vara tryggad genom kreditförsäkring eller genom statlig eller kommunal borgen. Det innebär att kreditförsäkraren vid en konkurs går in och tryggar den del av utfästelsen som arbetsgivaren inte har täckning för genom att teckna en tjänstepensionsförsäkring. Finansinspektionen anvisar vilka försäkringstekniska grunder som skall tillämpas.

Pensionsstiftelse är en stiftelse som inrättas av arbetsgivaren med enda syfte att trygga pensionerna. Till stiftelsen gör arbetsgivaren avsättningar för de framtida pensionsutbetalningarna. Arbetsgivaren avhänder sig därmed emellertid inte ansvaret för pensionsutfästelsens fullgörande men kan begära gottgörelse från stiftelsen för utbetalda pensioner. Det förutsätts dock att stiftelsens förmögenhet även efter gottgörelsen är minst lika stor som den totala pensionsskulden. I vissa undantagsfall, exempelvis vid arbetsgivarens konkurs, kan stiftelsen emellertid betala ut förfallna pensionsbelopp direkt till pensionärerna. Även för pensionsstiftelser beslutar Finansinspektionen om vilka grunder som skall tillämpas.

Garanti för att en pensionsutfästelse fullgörs kan lämnas av en utomstående. Pensionsgarantin kan liknas vid ett borgensåtagande och för att garantin skall ha någon reell innebörd krävs att garanten har tillräckliga ekonomiska resurser för att kunna fullgöra utfästelsen. Garantin kan också bestå i en panträtt, exempelvis i en av arbetsgivaren ägd kapitalförsäkring. Pensionsskulden bör i ett sådant fall vara redovisad i arbetsgivarens balansräkning under rubriken Ansvarsförbindelser.

Beskattningsrätten som tillkommer staten, kommuner, landsting och – under resten av 1990-talet – kyrkokommuner anses utgöra fullgod säkerhet för offentliganställdas tjänstepensioner. Traditionellt finansieras därför pensionerna inom statlig och kommunal sektor genom fördelningssystemet.

7.1.3 Främst förmånsbestämda slutlönerelaterade nettopensioner

Tjänstepensionerna kompletterar normalt den allmänna pensionen på i huvudsak tre sätt. För det första betalas ett tillägg till den allmänna pensionen från och med 65 års ålder på 7 – 15 % av den berättigades slutlön om arbetstagaren arbetat i 30 år eller mer. För det andra ger tjänstepensionssystemen rätt till pension på lönedelar som överstiger den allmänna pensionens tak på 7,5 prisbasbelopp med 65 – 70 % upp till 20 prisbasbelopp och hälften därav på ytterligare lönedelar upp till 30 prisbasbelopp. För det tredje ger

systemen rätt till pension i vissa situationer när sådan rätt saknas inom den allmänna pensioneringen. Det kan gälla ålderspension före 65 år inom vissa yrkesområden eller ett utökat efterlevandeskydd.

Nivåerna på tjänstepensionerna är likartade över hela arbetsmarknaden, vilket inte enbart beror på att det ekonomiska utrymmet är begränsat utan även på skatterättsliga regler om begränsningar i arbetsgivarens avdragsrätt. Att nivåerna trots allt skiljer sig åt hänger samman med att förmånerna kan vara uppbyggda på olika sätt. Nedan redogörs för de huvudsakliga variationer som förekommer.

Vid beräkning av tjänstepension som ett tillägg till allmän pension förekommer två huvudmodeller, man brukar tala om att pensionen beräknas brutto eller netto i förhållande till den allmänna pensionen.

Den ena modellen innebär att pensionären är garanterad en viss pensionsnivå, en *bruttopension*. Detta innebär att tjänstepensionen beräknas som ett bruttobelopp i vilket skall inräknas den allmänna pensionen. Pensionens bruttobelopp minskas enligt särskilda regler med hänsyn till den berättigades allmänna pension, varefter den egentliga tjänstepensionen återstår, vanligen benämnd kompletteringspension. Om den allmänna pensionen är hög jämfört med tjänstepensionens bruttobelopp blir kompletteringspensionen i motsvarande grad låg. Den kan till och med reduceras till noll om reglerna för samordning med allmän pension inte innehåller någon garanti mot det. Bruttopensionen kännetecknas av att pensionens storlek, efter minskning med allmän pension, inte kan bestämmas förrän pensionen skall betalas ut. Den kan således inte bestämmas under intjänandetiden och är därför svår att finansiera i ett premiereservsystem.

Den andra modellen innebär att tjänstepensionen beräknas som en *nettopension*, vilken är oberoende av den berättigades allmänna pension. Den betalas ut vid sidan av den allmänna pensionen och eventuella brister i allmän pension kompenseras inte av en i motsvarande grad höjd tjänstepension.

Bruttopensioner var tidigare vanliga inom den offentliga sektorn. Numera är tjänstepensionen inom den offentliga sektorn vanligtvis uppbyggt som en nettopension.

Pensionsförmåner kan också delas in efter den modell som bestämmer förmånens storlek. En indelning kan göras i förmånsbestämda och avgifts- eller premiebestämda pensioner.

Den traditionella modellen för tjänstepensioner är att arbetsgivaren utfäster en förmån av en viss storlek, vanligen relaterad till lön och kravet på 30 tjänsteår för hel pension; pensionen är *förmånsbestämd*. Arbetsgivaren har sedan att göra de premieinbetalningar eller andra avsättningar som krävs för att utfästelsen skall kunna fullgöras. I denna modell är premiens storlek en osäkerhetsfaktor.

Under senare år har *premiebestämda pensioner* blivit vanligare. De kan vara den enda förmånen eller ett komplement till förmånsbestämda ålderspensioner. De kallas ibland kompletterande ålderspension och kännetecknas av att arbetsgivaren utfäster sig att betala en premie av en viss storlek, ofta en viss procent av den anställdes lön. Förmånens storlek beror enligt denna modell på hur mycket som har betalats in och vilken återbäring som har tilldelats. I detta fall är det således förmånens storlek som är osäker. Även om tjänstepensionssystemens förmåner normalt börjar tjänas in först vid 28 års ålder kan den premiebestämda pensionen hänföras till livsinkomstprincipen.

När det gäller de förmånsbestämda tjänstepensionerna är de styrda av en motsatt princip, de är nämligen normalt relaterade till slutlönen. Även om det är så att löneunderlaget för pensionen inte utgörs av den faktiska slutlönen beräknas underlaget på någon form av genomsnittslön mot slutet av anställningen.

Rätten till tjänstepension kan vara antingen antastbar eller oantastbar. Att pensionen är *antastbar* innebär att rätten till den är villkorad till att den anställda kvarstår i sin anställning fram till pensioneringen. Om anställningen upphör i förtid bortfaller rätten till pensionen. En arbetsgivare har därför inte rätt att göra skattemässiga avdrag för avsättningar till antastbar pension.

Den intjänade delen av en *oantastbar* pension har den anställda däremot rätt att få ut om han eller hon slutar i förtid. Arbetstagaren får ut den i form av ett så kallat fribrev om han eller hon var anställd inom den privata sektorn. Utbetalningen sker normalt från pensionsåldern 65 år. Ålderspension från och med 65 år och

kompletterande ålderspension samt viss form av efterlevandepension är normalt fribrevsgrundande. Fribrevet utgörs därvid av den periodiska förmån som svarar mot det pensionskapital som ackumulerats för den anställda vid tidpunkten för avgången. Detta gäller pensionsförmåner som är finansierade genom premiereservsystem.

Förmåner enligt de pensionsplaner som finns för anställda inom den offentliga sektorn är i huvudsak finansierade enligt fördelningsystem. Tekniken för intjänande av oantastbara förmåner är en annan än den nyss nämnda eftersom inga avsättningar görs för framtida pensionsutbetalningar. Den som slutar en anställning i förtid inom den offentliga sektorn får ut den intjänade delen av en sådan pension i form av en så kallad livränta. Den beräknas till en tjänstetidsberoende del av den pension som arbetstagaren skulle ha haft rätt till om han eller hon stått kvar i anställningen till 65 år.

Det är främst inom den offentliga sektorn som antastbara förmåner förekommer. Vissa yrkesgrupper har rätt att avgå med ålderspension före den allmänna pensionsåldern 65 år. Om arbetstagaren slutar innan han eller hon uppnått den ålder då sådan rätt inträder mister arbetstagaren hela rätten till ålderspensionen före 65 år, även den del som skulle kunna anses intjänad. Endast rätten till livränta från och med 65 år kvarstår.

Sammanfattningsvis kan tjänstepensionssystemen i Sverige karaktäriseras som förmånsbestämda slutlönerelaterade nettopensionssystem med fribrevsgrundande ålderspension. På senare tid kan en tendens mot större inslag av premiebestämda pensionsförmåner märkas i de svenska tjänstepensionssystemen.

7.2 Statliga tjänstepensioner

PA-91

Statsanställdas pensionsvillkor är reglerade i avtalet Pensionsplan för arbetstagare hos staten m.fl. (PA-91). Pensionsrätten för myndighetschefer och vissa andra högre chefer med tidsbegränsad anställning samt statsråd regleras i särskilda förordningar där PA-91 skall tillämpas med de tillägg och undantag som framgår av respektive förordning. Även vissa icke-statliga grupper har pensionsrätt enligt PA-91 med tillägg och undantag enligt en särskild förordning.

De förmåner som ingår i PA-91 är

- ålderspension,
- kompletterande ålderspension (Kåpan)
- kompletterande delpension,
- sjukpension,
- efterlevandepension,
- kompletterande efterlevandepension,
- egenlivränta
- kompletterande efterlevandelivränta
- fribrev för kompletterande ålderspension

Ålderspensionen och den kompletterande efterlevandepensionen enligt PA-91 är förmånsbestämda och livräntegrundande nettopensioner. De börjar tjänas in från 28 års ålder och är relaterade till lönen i arbetslivets slutskede och ett krav på 30 tjänsteår för hel pension. Ålderspensionen är livsvarig och utgår normalt från pensionsåldern 65 år med 10 % av pensionsunderlaget upp till 7,5 förhöjda prisbasbelopp, 65 % av pensionsunderlaget mellan 20 och 30 förhöjda prisbasbelopp och 32,5 % av pensionsunderlaget mellan 20 och 30 förhöjda prisbasbelopp. Den kompletterande efterlevandepensionen utges endast på lönedelar över 7,5 prisbasbelopp och då med utgångspunkt i ett normalbelopp som utgörs av 50 % av ålderspensionens nivåer.

Arbetstagare som slutar sin anställning före pensionsåldern, dock tidigast vid utgången av den månad han eller hon fyller 31 år, har rätt till livränta från och med 65 års ålder, om arbetstagaren då

har minst tre års pensionsgrundande tjänstetid. Egenlivräntan uppgår till 95 % av den intjänade delen av pensionen.

Den som börjar en ny anställning men inte avgår utan får tjänstledigt från sin statliga anställning behåller den statliga pensionsrätten under tjänstledigheten.

Utöver den ordinarie förmånsbestämda ålderspensionen finns inom PA-91 en kompletterande ålderspension, Kåpan, med individuellt uppbyggt pensionskapital. Från och med 28 års ålder avsätter arbetsgivaren 1,7 % av lönesumman till Kåpan Tjänste. I Ramavtal om löner m.m. 1998-2001 för arbetstagare hos staten m.fl. (RALS 1998-2001) finns det dessutom en möjlighet att avtala om extra premieinbetalningar till den kompletterande ålderspensionen, Kåpan Extra. Avsättningarna fonderas och förvaltas av Försäkringsföreningen för det statliga området (FSO). Kåpan utgår med ett belopp som svarar mot det uppsamlade pensionskapitalet och är alltså en avsättningsbestämd förmån. Den som slutar sin statliga anställning före pensionsåldern har rätt till fribrev motsvarande den intjänade premiereserven. Kåpan finansieras således enligt ett premiereservsystem och tryggs genom försäkring i FSO.

Övriga förmåner enligt PA-91 finansieras genom ett fördelningsystem. Från den 1 januari 1998 betalar myndigheterna försäkrings-tekniskt beräknade premier för finansieringen av avtalsförsäkringarna. Premierna bestäms enligt grunder som fastställs av Nämnden för statens avtalsförsäkringar (NSA). Premierna fonderas inte utan tillfaller staten. Förmånerna anses tryggade genom statens beskattningsmakt.

Administrationn av den statliga tjänstepensioneringen, inklusive Kåpan i FSO, sköts av Statens pensionsverk (SPV).

PA-SPR

För yrkesofficerare gäller fortfarande allmänt pensionsavtal för statliga och vissa andra tjänstemän (PA-SPR) som är det pensionsavtal som föregick PA-91 på det statliga området. PA-SPR gäller även för förmåner som före detta statsanställda har tjänat in om de lämnat den statliga anställningen före 1992. Pensioner enligt PA-SPR är bruttosamordnade med folkpension och ATP. Denna

bruttosamordning innebär att pension enligt avtalet på visst sätt inkluderar förmåner enligt den allmänna försäkringen. Ålders- och efterlevandepensionerna är förmånsbestämda och livräntegrundande. De är relaterade till slutlönen med ett krav på 30 tjänsteår för hel pension. Livräntorna är utformade som nettoförmåner för dem som avgått efter 1974 och beräknas på i princip samma sätt som en livränta enligt PA-91.

Förordningsreglerade pensioner

För myndighetschefer och vissa andra högre chefer med tidsbegränsad anställning gäller bestämmelserna i förordningen (1995:1038) om statliga chefs pensioner m.m. För chefer som tillträtt anställningen före den 1 oktober 1995 gäller förordningen (1991:1160) om förordnandepension m.m. Dessa pensioner skiljer sig från pension enligt PA-91 huvudsakligen genom att pension kan betalas ut även före 65 års ålder och att kravet för hel pension är 12 år. Redan efter sex års anställning kan rätt till pension föreligga, men då reducerad.

För statsråd gäller förordningen (AgVFS 1996:1 B 1) om tjänstepension för statsråd. Rätt till pension föreligger efter sammanlagt sex års uppdrag som statsråd.

Arbetstagare som omfattas av förordningen (1991:1427) om tjänstepension och tjänstegrupplivförsäkring för vissa arbetstagare med icke-statlig anställning har pensionsrätt enligt PA-91 med de tillägg och undantag som framgår av förordningen. Pensionsåldern för vissa anställningar inom teater- och musikinstitutioner är lägre än 65 år och i vissa fall är kravet på pensionsgrundande tjänstetid för hel pension lägre än 30 år.

Svenska och icke-svenska medborgare som är lokalanställda vid svenska utlandsmyndigheter

De pensionsvillkor som gäller för svenska och icke-svenska medborgare som är lokalanställda vid svenska utlandsmyndigheter skiljer sig från övriga statliga tjänstepensioner.

Pensionsvillkoren för lokalanställda *icke-svenska medborgare* regleras i förordningen (1984:1042) om pensionsvillkor för icke-svenska medborgare som är lokalanställda vid svenska utlandsmyndigheter. Pensionsförmånerna omfattar ålderspension, sjukpension och familjepension. Pensionsförmånen utgör en viss andel av arbetstagarens lön. Ålderspensionen tjänas in med 2 % och familjepensionen med 1 % per år. Regeringen fastställer pensionsåldern med beaktande av den pensionsålder som gäller för motsvarande arbetstagare i tjänstgöringslandet. Om en anställning upphör före pensionsåldern kan ålderspensionen i vissa fall betalas ut som ett engångsbelopp. I annat fall skall pensionen vara vilande.

Pensionsvillkoren för *svenska medborgare* som är lokalanställda vid svenska utlandsmyndigheter regleras i avtal mellan de statliga avtalsparterna. Avtalet omfattar ålderspension, sjukpension och efterlevandepension. Pensionsåldern är 65 år och hel pension utgör 75 % av lönen. Om anställningen upphör är ålderspensionen vilande.

Gemensamt för de lokalanställdas pensionsvillkor är att pensionen är en bruttopension som skall samordnas med förmåner som arbetstagaren är berättigad till enligt den lokala lagstiftningen om allmän pensionsförsäkring eller någon annan socialförsäkring eller därmed jämförlig anordning.

7.2.1 Överföring till EU

Promemorians förslag: Den som har tjänat in en rätt till en statlig tjänstepension och som tillträder en anställning i Europeiska gemenskaperna skall kunna överföra värdet av ålderspension från 65 år, kompletterande ålderspension och kompletterande efterlevandepension.

Icke-svenska medborgare som är lokalanställda vid svenska utlandsmyndigheter skall kunna överföra värdet av intjänad ålderspension och familjepension. Lokalanställda svenska medborgare skall kunna överföra värdet av intjänad ålderspension.

Den som väljer att överföra värdet av den intjänade statliga tjänstepensionen till EU:s pensionssystem skall överföra värdet av samtliga intjänade förmåner.

Promemorians bedömning: Riksdagens förvaltningskontor bör fastställa i vilken utsträckning pensioner för de anställda vid riksdagen och dess myndigheter, riksdagens ledamöter samt Sveriges företrädare i Europaparlamentet omfattas av tjänsteföreskrifterna.

Utredningens förslag: Utredningens förslag överensstämmer väsentligen med promemorians. Utredningen har föreslagit att man i en särskild förordning skall reglera vilka statliga författningsreglerade tjänstepensionsförmåner, inklusive riksdagspension, som skall omfattas av överföringarna, hur värdet skall bestämmas och vad som skall gälla med anledning av bestämmelserna om samordning av statlig tjänstepension med riksdagspension.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrar sig är positiva till förslaget. *Skattemyndigheten i Göteborgs och Bohus län* betonar vikten av att endast rätten till oantastbara förmåner skall kunna överföras. *Riksskatteverket, Skattemyndigheten i Göteborg och Bohus län* och *Landsorganisationen i Sverige (LO)* tillstyrker förslaget att den som skall överföra värdet av sin

intjänade pensionsrätt måste överföra all överföringsbar pension inom ett tjänstepensionssystem.

Skälen för promemorians förslag och bedömning:

Vilka förmåner omfattas av artikel 11.2 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna?

Enligt artikel 11.2 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna har en tjänsteman som lämnar en statlig anställning och tillträder en anställning i gemenskaperna rätt att få värdet av den intjänade pensionsrätten överförd till det pensionssystem som gäller för de anställda vid EU:s institutioner.

Staten bör som huvudman för de statliga tjänstepensionerna fastställa vilka statliga tjänstepensionsförmåner som omfattas av artikel 11.2 och således överföringarna till EU:s pensionssystem. Detta bör göras i en förordning.

Ålderspension från och med 65 års ålder och kompletterande efterlevandepension enligt PA-91 är livräntegrundande förmåner. Detta innebär att den anställda har, om vissa villkor är uppfyllda, rätt till en förmån även om han eller hon slutar den statliga anställningen före pensionsåldern. Dessa pensionsförmåner bör betraktas som intjänade enligt artikel 11.2 och värdet av dessa förmåner skall kunna överföras till EU:s pensionssystem. För sjukpension, efterlevandepension och delpension finns inte någon intjänad del som grundar rätt till livränta vid avgång i förtid och dessa förmåner kan därmed inte åsättas något värde. Sjukpension och efterlevandepension är att betrakta som riskförsäkringar. Dessa förmåner kan därför inte anses intjänade enligt tjänsteföreskrifterna och omfattas inte av artikel 11.2. Detsamma gäller för pensionsersättning som beräknas som en ålderspension och utges vid övertalighet enligt det statliga trygghetsavtalet.

Som tidigare nämnts är pensionsåldern 65 år enligt PA-91. Övergångsvis har dock många statsanställda som omfattades av PA-SPR under tiden april – december 1991 rätt att avgå med oreducerad ålderspension vid 60 eller 63 års ålder. Den rätten mister de så snart de lämnar den anställning de då innehade. Detsamma gäller ett fåtal grupper som har pensionsåldern 60 år

enligt PA-91 och yrkesofficerare med pensionsrätt enligt PA-SPR. Ålderspension före 65 års ålder är således antastbar. Det skall endast vara oantastbara förmåner som skall vara möjliga att överföra enligt tjänsteföreskrifterna.

Chefspension, förordnandepension och statsrådspension minskas före 65 års ålder med arbetsinkomster. Om inkomsten överstiger ett visst belopp reduceras pensionen till noll kronor. Minskningen sker även om arbetsinkomsten inte är skattepliktig i Sverige. Pensionerna är, trots sitt namn, närmast en sorts inkomstgaranti som ej bör anses falla inom artikel 11.2. Det är inte möjligt att fastställa ett försäkringstekniskt värde för dessa pensioner. Pensionsrätt som belöper på tid före 65 års ålder kan därmed inte utgöra sådan pensionsrätt som skall överföras till EU:s pensionssystem. Värdet av ålderspension från och med 65 års ålder och kompletterande efterlevandepension bör däremot kunna överföras.

Arbetsstagare som omfattas av förordningen (1991:1427) om tjänstepension och tjänstegrupplivförsäkring för vissa arbetstagare med icke-statlig anställning har pensionsrätt enligt PA-91 med de tillägg och undantag som framgår av förordningen. I likhet med vad som gäller beträffande avtalsreglerade pensionsförmåner bör det endast vara möjligt att överföra värdet av ålderspension från och med 65 års ålder och kompletterande efterlevandepension. Ålderspension före 65 år är antastbar för den som slutar före den lägre pensionsåldern. Värdet av en antastbar pension omfattas inte av artikel 11.2.

Den kompletterande ålderspensionen (Kåpan) är en premiebestämd och fribrevsgrundande förmån. Värdet av denna intjänade pensionsrätt är därmed fullt möjlig att överföra till EU:s pensionssystem. Vid sidan av den arbetsgivarbetalda Kåpan finns möjlighet att genom egna inbetalningar till FSO bättra på pensionen genom inbetalningar till den s.k. Kåpan Plus. Denna pension är inte förvärvad i den statliga anställningen vilket är en förutsättning enligt artikel 11.2. Kåpan Plus faller således utanför tillämpningsområdet för artikel 11.2.

För anställda som omfattas av förordningen (1984:1042) om pensionsvillkor för icke-svenska medborgare som är lokalanställda vid svenska utlandsmyndigheter skall ett värde motsvarande den

intjänade ålderspensionsrätten och familjepensionsrätten kunna överföras till Europeiska gemenskaperna. Om en arbetstagares anställning upphör före pensionsåldern är ålderspensionsrätten vilande. Den är således att jämställa med en livränta. Även värdet av rätten till familjepension skall kunna överföras eftersom pensionen har karaktären av en livräntegrundande förmån. Enligt förordningen utgår familjepension efter arbetstagare som avgått ur tjänst med rätt att framdeles uppbära ålderspension när gällande pensionsålder uppnås.

Enligt pensionsavtalet för svenska medborgare som är lokalanställda vid svenska utlandsmyndigheter har en arbetstagare rätt till ålderspension även när anställningen upphört före pensionsåldern, s.k. vilande pension. Den som har tjänat in en ålderspension enligt avtalet skall kunna överföra ett värde motsvarande den intjänade ålderspensionen till Europeiska gemenskaperna. Någon rätt att överföra värdet av efterlevandepension finns inte eftersom efterlevandepension enligt avtalet inte har karaktären av en livränta. För att rätt till efterlevandepension skall föreligga krävs att arbetstagaren omfattades av avtalet vid dödsfallet.

För samtliga statliga pensionsförmåner förutsätts att en överföring kan komma ifråga först när arbetstagaren lämnat sin statliga anställning.

Den statliga tjänstepensionen skall vara odelbar vid överföring

Lydelsen av artikel 11 ger inte någon vägledning i frågan om alla förmåner inom ett pensionssystem som kan överföras skall överföras eller om den enskilde kan välja att överföra endast vissa förmåner. Det bör således vara en fråga för den eller dem som är huvudmän för respektive pensionssystem att avgöra om all pensionsrätt inom ett pensionssystem skall överföras eller inte.

Det bör inte vara möjligt att från det statliga tjänstepensionssystemet överföra exempelvis endast värdet av intjänad ålderspension och efterlevandepension men inte kompletterande ålderspension. Pensionsrätten bör av principiella och praktiska skäl vara odelbar. Pensionsrätten bör antingen behållas i det statliga

pensionssystemet eller överförs till EU:s pensionssystem. Den som har tjänat in pension i det statliga tjänstepensionssystemet och som väljer att överföra värdet av denna, skall överföra värdet av samtliga intjänade förmåner. Detta bör regleras i en förordning i samband med att man föreskriver vilka förmåner som omfattas av artikel 11.2.

Det kan också diskuteras om inte pensionsrätt enligt flera avtal bör följas åt vid en överföring. En person som väljer att överföra värdet av den intjänade pensionsrätten kan ha tjänat in tjänstepension i flera olika svenska pensionssystem. Långtgående regler om samordning mellan olika tjänstepensionssystem har tillämpats på den svenska arbetsmarknaden. Dessa har framför allt haft betydelse för förmånsbestämda och slutlönerelaterade pensioner. Syftet med EU:s regler om pensionsöverföring är inte att den enskilde, genom att föra över en del av sin pensionsrätt, skall kunna få en total pension som är större än vad som hade utgått om han eller hon hade arbetat kvar i Sverige och fått sina pensioner samordnade. Detta talar för att framförallt förmånsbestämda tjänstepensioner bör hållas ihop vid en överföring. Det är dock, såsom utredningen har påpekat, svårt att rättsligt och praktiskt kunna hävda att en samlad överföring av alla tjänstepensionsförmåner skall ske (se betänkandet s. 109 och 110). Dessutom kan man se en tendens på den svenska tjänstepensionsmarknaden att man successivt övergår från förmånsbestämda till premiebestämda tjänstepensioner. För premiebestämda pensioner föreligger inget behov av samordning. Premiens storlek och den tilldelade återbäringen avgör pensionens storlek. Lydelsen av artikel 11 ger inte heller här någon vägledning i frågan. Det bör inte från svensk sida uppställas något villkor om att rätten måste upphöra i samtliga de samordningsbara tjänstepensionssystemen för att istället uppstå i EU:s pensionssystem. Den statliga tjänstepensionen bör således kunna överföras oavsett hur tjänsteföreskrifterna kommer att tillämpas på andra pensionssystem.

*Pension till anställda inom riksdagens och dess myndigheter,
riksdagsledamöter och Sveriges företrädare i Europaparlamentet*

Riksdagens förvaltningskontor och de statsanställdas huvudorganisationer har träffat avtal om att de statliga pensionsavtalen PA-91 och PA-SPR skall gälla inom riksdagen och dess myndigheters arbetstagarområde. För riksdagsledamöterna regleras pensionsvillkoren i lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter och för Sveriges företrädare i Europaparlamentet i lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges företrädare i Europaparlamentet. Det bör ankomma på Riksdagens förvaltningskontor, i egenskap av huvudman för dessa pensioner, att fastställa i vilken utsträckning som pensioner för de anställda vid riksdagen och dess myndigheter, riksdagsledamöterna samt företrädarna i Europaparlamentet omfattas av tjänsteföreskrifterna.

7.2.2 Fastställande av värdet av den statliga pensionsförmånen

Promemorians förslag: Nämnden för statens avtalsförsäkringar skall fastställa hur värdet av ålderspension och kompletterande efterlevandepension skall beräknas.

Utredningens förslag: Utredningen har föreslagit att de försäkringstekniska grunder som används vid beräkning av värdet av statens tjänstepensionsåtagande skall användas vid beräkning av kapitalvärdet vid en överföring till EU:s pensionssystem. Detta har utredningen föreslagit skall författningsregleras.

Remissinstanserna: Sveriges akademikers centralorganisation (SACO) anser att det ankommer på de avtalsslutande parterna att enas om vilka försäkringstekniska grunder som skall tillämpas.

Skälen för promemorians förslag: Enligt artikel 11.2 i tjänsteföreskrifterna skall det kapitaliserade värdet av den överförda pensionen vara antingen det försäkringstekniska värdet eller det schablonmässiga återköpsvärdet. Utgångspunkten för denna beräk-

ning är de förmåner som staten skall svara för, dvs. i förekommande fall beräknade enligt gällande samordningsregler.

Det måste fastställas hur värdet av de pensionsförmåner som skall överföras skall beräknas. De statliga tjänstepensionerna finansieras med ett fördelningssystem. Det finns således inga medel avsatta som motsvarar de intjänade pensionsrätterna. Det sker dock en redovisning av statens pensionsåtagande. För denna redovisning beräknas kapitalvärdena av intjänade pensionsrätter enligt grunder som fastställs av Nämnden för statens avtalsförsäkringar (NSA), som ingår i Statens pensionsverk (SPV). Grundernas antaganden överensstämmer i princip med dem som används vid tryggande av pensionsutfästelse. Dessa grunder är därmed lämpliga att använda då ett kapitalvärde skall beräknas vid överföring av pensionsrätt till EU:s pensionssystem.

Detta gäller inte Kåpan vilken är finansierad genom årliga avsättningar som fonderas hos FSO med ett individuellt konto för varje anställd. För att beräkna behållningarna på dessa konton och för att med utgångspunkt i behållningarna beräkna de kompletterande ålderspensionerna används särskilda försäkrings-tekniska grunder som fastställts av Finansinspektionen.

7.2.3 Samordning med riksdagspension och kommunal förtroendemannapension

Promemorians förslag: Vid beräkning av det kapitalvärde som skall överföras skall hänsyn tas till de samordningsregler som gäller beträffande samordning med riksdagspension och kommunal förtroendemannapension.

Utredningens förslag: Utredningens förslag överensstämmer med promemorians.

Remissinstanserna: *Svenska Kommunförbundet* anser att det inte bör göras någon åtskillnad beroende på om det sker en övergång till en anställning i Sverige eller till en EU-institution för

kommunens anställda eller förtroendevalda vad gäller samordning mellan olika pensionssystem.

Skälen för promemorians förslag: Om statlig tjänstepension betalas ut samtidigt med riksdagspension skall den statliga tjänstepensionen i vissa fall minskas med riksdagspensionen. Detta regleras i förordningen (1995:268) om samordning av statlig tjänstepension med vissa pensioner till riksdagens ledamöter och företrädare i Europaparlamentet. Utredningen har föreslagit att det bör regleras i en förordning vad som skall gälla med anledning av bestämmelserna om samordning av statlig tjänstepension med riksdagspension (se betänkandet s. 137). Om en anställd vid en EU-institution vill överföra värdet av den intjänade statliga tjänstepensionsrätten till EU:s pensionssystem och även rätt till riksdagspension föreligger, bör man vid beräkning av kapitalvärdet av den statliga tjänstepensionen samordna denna med riksdagspensionen. Detta bör regleras i förordning.

Detsamma bör gälla om rätt till en kommunal förtroendemannapension föreligger och en samordning skulle ske vid en pensionsutbetalning i Sverige. I dessa fall bör en samordning ske vid beräkning av det kapitalbelopp som skall överföras, oavsett om värdet av både den statliga och den kommunala pensionsrätten skall överföras eller inte.

7.3 Tjänstepension för arbetstagare hos kommuner

Pensions- och försäkringsavtal – PFA 98

För anställda inom kommuner, landsting, församlingar och kyrkliga samfälligheter är pensionsvillkoren reglerade i Pensions- och försäkringsavtal – PFA 98. Pensionsavtalet är i huvudsak avgiftsbaserat. Arbetsgivarna förbinder sig att göra avgiftsbestämda pensionsavsättningar på 3,4 % av löner upp till 7,5 prisbasbelopp för de anställda. Avsättningarna skall göras i två delar. Den ena, som motsvarar 2,4 % av lönesumman får skuldföras i kommunerna. Den andra delen, som motsvarar 1 % av lönen, skall från och med

år 2000 placeras efter individuella val från de anställda. Avtalet tillåter att hela avgiften fonderas externt.

För dem som har en inkomst som överstiger 7,5 prisbasbelopp skall ytterligare 1 % av lönesumman avsättas. Den enskilde får själv välja hur denna del skall placeras. De som har en inkomst över 7,5 prisbasbelopp får dessutom en förmånsbestämd pension som uppgår till 62,5 % på inkomster mellan 7,5 och 20 prisbasbelopp respektive 31,25 % på inkomster mellan 20 och 30 prisbasbelopp. För hel pension krävs 30 tjänsteår. PFA 98 omfattar personer födda 1938 eller senare.

PA-KL

För personer som är födda 1937 eller tidigare gäller fortfarande pensionsavtalet PA-KL. I PA-KL tillämpas den s.k. brutto-samordningprincipen. Denna innebär att de kommunala arbetsgivarna garanterar en pension som uppgår till 65–70 % av slutlönen – beroende på lön och civilstånd – för anställda som avgår med full pension oavsett nivån på ersättning från det allmänna pensions-systemet.

Förmånerna finansieras av respektive arbetsgivare enligt ett fördelningssystem och pensionsutfästelserna anses tryggade genom beskattningsrätten.

7.3.1 Överföring till EU

Promemorians bedömning: Det är en fråga för de kommunala pensionsgivarna att tillämpa tjänsteföreskrifterna.

Utredningens förslag: Utredningen har föreslagit att man skall författningsreglera vilka försäkringstekniska grunder som skall användas vid beräkning av kapitalvärdet av en kommunal tjänstepension. Utredningen har föreslagit att man för detta ändamål skall tillämpa de försäkringstekniska grunder som antagits av kommun- och landstingsförbundens pensionsfinansieringskommitté.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrar sig avstyrker förslaget. *Svenska Kommunförbundet*, *Landstingsförbundet* och *KPA Kommunsektorns Pension AB* anser att det är huvudmännen för respektive pensionssystem som skall ansvara för att pensionsordningen gentemot EU:s pensionssystem fungerar enligt gällande rådsförordning. Kommunförbundet och Landstingsförbundet påpekar att det kommunala avtalet (här åsyftas PA-KL som var det då gällande pensionsavtalet) innehåller försäkringstekniska grunder och avvisar förslaget att tillämpa de försäkringstekniska grunder som antagits av kommun- och landstingsförbundens pensionsfinansieringskommitté. *SACO* anser att det ankommer på de avtalsslutande parterna att enas om vilka försäkringstekniska grunder som skall tillämpas.

Skälen för promemorians bedömning: Avgiften till PFA 98 skall till viss del fonderas. Resterande del skall skuldföras i kommunerna. I de delar det kommunala pensionssystemet är uppbyggt som ett fördelningssystem säkerställs pensionsåtagandet ytterst i beskattningsrätten. Om pensionsförmånerna skall uppfattas som säkerställda måste de ha en viss prioritering framför andra åtaganden som kommunen har. Hur trygga pensionsförmånerna är provas först när det uppstår en allvarlig ekonomisk obalans i kommunen, så att skatteintäkterna minskar i förhållande till utgifterna vid oförändrad ambitionsnivå. Med ett fördelningssystem säkerställs pensionsåtagandet endera genom att kommunen förbinder sig att höja skatten eller förbinder sig att inom ramen för ett givet skatteuttag låta pensionsåtagandena få tränga undan andra kommunala åtaganden när pensionerna förfaller till betalning. De kommunala pensionerna är således hotade först sedan en rad andra åtaganden har skurits ned till ett minimum. Även om staten har möjlighet att ge bidrag till enskilda kommuner finns inte någon allmän garanti för att staten eller någon annan i en sådan situation tar över det finansiella ansvaret för pensionsåtagandena.

Det är varje kommun som är ansvarig för pensionsåtagandet gentemot sina nuvarande och tidigare anställda eller förtroendevalda. Den intjänade pensionsrätten kan hänföra sig till pensionsgrundande anställningar hos olika kommuner och arbetstagarens

anspråk om överföring måste därmed riktas till varje berörd kommun.

Det bör överlåtas på de kommunala pensionsgivarna att tillämpa tjänsteföreskrifterna och således även att fastställa vilka försäkringstekniska grunder som skall användas vid överföringarna till EU.

7.4 Tjänstepension intjänad i privat anställning

ITP-avtalet

Inom tjänstemannaområdet på den privata sektorn är ITP-planen helt dominerande. Avtalet är slutet mellan Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF) och Privattjänstemannakartellen (PTK) för tjänstemän inom industri och handel. Planen tillkom 1960 som ett komplement till ATP. Därefter har avtal träffats om förändringar i planen. För närvarande pågår förhandlingar mellan SAF och PTK om ett nytt pensionsavtal som skall ersätta den nuvarande ITP-planen. Inom andra delar av den privata sektorn gäller pensionsplaner som beträffande förmånerna endast marginellt skiljer sig från ITP-planen. Skillnaderna avser formerna och institutionerna för trygghandlet.

Pensionsvillkoren i ITP-planen omfattar i huvudsak förmånerna ålderspension, kompletterande ålderspension (ITPK), delpension, sjukpension och efterlevandepension. Förmånerna finansieras enligt ett premiereservsystem. Trygghandlet av ITP-planen skall ske genom försäkring i Försäkringsbolaget SPP. Ålderspensionen kan även tryggas genom skuldföring och kreditförsäkring i Försäkringsbolaget Pensionsgaranti (FPG) eller genom avsättning till egen pensionsstiftelse med tillämpning av FPG/PRI-systemet. För ITPK och viss pension på lönedelar över 7,5 prisbasbelopp får försäkring ske i andra försäkringsbolag.

Ålderspensionen och efterlevandepensionen är förmånsbestämda och fribrevsgrundande nettopensioner. ITPK:n är till skillnad från

ITP-planen i övrigt premiebestämd. ITPK-delen är en fribrevsgrundande nettopension.

Enligt ITP-planen kan den som har en lön över 10 prisbasbelopp välja en alternativ pensionslösning för den pensionsrätt som tjänats in på lönedelar över 7,5 prisbasbelopp. Förutom att förmånerna kan byggas upp på ett annat sätt innebär det att en annan förvaltning än den för planen normala kan bli aktuell, t.ex. försäkring i ett annat bolag än SPP.

Även inom de delar av privattjänstemannaområdet som omfattas av kollektivavtal finns pensionsplaner som avviker från ITP-planen.

Arbetsgivare och arbetstagare som inte är bundna av kollektivavtal kan välja mellan att ändå ansluta sig till en kollektivavtalad lösning, att ordna pensionsfrågan i egen regi eller att köpa en pensionslösning hos ett försäkringsbolag som meddelar individuell försäkring.

STP-planen och Avtalspension SAF-LO

Övergångsvis tillämpas två helt olika pensionssystem för de privatanställda arbetarna nämligen STP respektive Avtalspension SAF-LO.

Den pension som intjänades fram till 1996 (STP, särskild tilläggspension) var förmånsdefinierad och livsvarig med en ersättningsnivå motsvarande 10 % av pensionslönen vid fullt intjänande. Finansieringen av STP sker i ett kapitaltäckningssystem med en kollektiv kostnadsutjämning. STP tillämpas idag bara för dem som pensionerades före den 1 januari 1997.

Den 6 mars 1996 träffade SAF och LO en överenskommelse om ett helt nytt pensionsavtal, Avtalspension SAF-LO. Den förmånsdefinierade pensionen övergavs för en renodlad avgiftsbestämd pension. Hur stor pensionspremien skall vara bestäms i avtal. Den årliga premien är 3,5 % av lönesumman. För varje anställd som fyllt 28 år avsätts 2 % av hela lönesumman till en pensionsförsäkring. Återstående premiedel (1,5 %) används till att finansiera pensionsbelopp enligt övergångsbestämmelserna. I det nya tjänstepensionssystemet finns inget tak för pensionsgrundande lön.

Pensionsförsäkringen tecknas i AMF Pension, men från och med år 1998 har den anställde rätt att välja annat försäkringsbolag. Arbetsgivaren kan under vissa förutsättningar också förvalta pensionsmedlen i egen regi, dvs. genom avsättning till pensionsstiftelse eller genom skuldföring.

7.4.1 Överföring till EU

Promemorians bedömning: Det är en fråga för huvudmännen för de avtalsreglerade tjänstepensionssystemen att tillämpa tjänsteföreskrifterna. Om kollektivavtal saknas är det en fråga för den enskilde arbetsgivaren att tillämpa tjänsteföreskrifterna.

Utredningens förslag: Utredningens förslag överensstämmer med promemorians.

Remissinstanserna: En övervägande del av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran. *Skattemyndigheten i Göteborgs och Bohus län* och *Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF)* betonar att det måste överlämnas till huvudmännen för respektive pensionsplan att besluta vad som skall överföras.

Skälen för promemorians bedömning:. För att överföringar till Europeiska gemenskaperna skall kunna genomföras kan det vara nödvändigt att ändra i ett pensionsavtal. Det kan även behövas ändringar och nya rutiner i den administration som hanterar pensionssystemet för att överföringar skall kunna möjliggöras.

Tjänsteföreskrifterna är såsom tidigare nämnts (se avsnitt 5.1) fastställda genom rådets förordning nr 259/68 och därmed bindande och direkt tillämpliga i medlemsländerna. Det bör således vara en fråga för huvudmännen för respektive avtal och dem som förvaltar avtalen att genomföra de anpassningar av tjänstepensionssystemen och administrationen som kan vara påkallade för att möjliggöra överföringar av värdet av intjänad pensionsrätt till EU:s pensionssystem. Om en arbetsgivare inte är kollektivavtalsansluten bör det ankomma på arbetsgivaren att möjliggöra överföringar av värdet av en intjänad pensionsrätt.

7.4.2 Beräkning av kapitalvärde av otryggade pensionsförmåner

Promemorians bedömning: Det är en fråga för de avtalslutande parterna eller, om kollektivavtal saknas, den enskilde arbetsgivaren att besluta om vilka försäkringstekniska grunder som skall tillämpas vid överföring av värdet av en otryggad pensionsförmån till EU:s pensionssystem.

Utredningens förslag: Utredningen har föreslagit att man skall författningsreglera att kapitalvärdet av en otryggad utfästelse skall beräknas i enlighet med tryggandelagen och de försäkringstekniska grunder som Finansinspektionen har fastställt för tryggande enligt lagen.

Remissinstanserna: *Försäkringskassan i Västerbottens län* tillstyrker förslaget. Däremot anser *SACO och Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF)* att det ankommer på de avtalsslutande parterna att enas om vilka försäkringstekniska grunder som skall tillämpas.

Bakgrund: Kapitalvärdet utgör ett nuvärde av den pensionsrätt, som vid beräkningstillfället finns intjänad enligt pensionsutfästelsen. Ett genomgående drag när det gäller förmånsbestämda tjänstepensioner inom den privata sektorn är att det endast är förmånsbeloppet vid pensionsåldern som är bestämt i pensionsplanen. Den som slutar sin anställning innan pensionsåldern har rätt till ett fribrev. Löneutvecklingen under hela anställningstiden och de försäkringstekniska grunder som tillämpats vid tryggandet avgör fribrevets storlek. Detta är förklaringen till att synbarligen likvärdig tjänstepensionsrätt som tjänats in på skilda håll inom den privata sektorn kan omvandlas till olika kapitalbelopp för överföring till EU:s pensionssystem.

Pensionsutfästelser som tryggats genom försäkring får anses vara minst problematiska när det gäller att bestämma det överföringsbara pensionskapitalet. Försäkringsgivaren har ett förutbestämt kapital avsatt för varje försäkrad. Kapitalet är ackumulerat i enlighet med de försäkringstekniska grunder som

varit gällande för försäkringen. Detta gäller oavsett om det är fråga om förmånsbestämd eller premiebestämd pension.

Pensionsutfästelser som tryggats i arbetsgivarens egen regi genom skuldföring eller fullständig avsättning till pensionsstiftelse innebär inte heller några problem när det gäller att bestämma det överföringsbara kapitalet. För att en utfästelse skall vara tryggad i enlighet med lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. (tryggandelagen) skall bland annat dess kapitaliserade nuvärde vara beräknat enligt försäkringstekniska grunder som Finansinspektionen anvisat. Arbetsgivaren gör avsättningar till en premiereserv som svarar mot det värdet.

Skälen för promemorians bedömning: Enligt artikel 11.2 skall det belopp som skall överföras antingen vara det försäkringstekniska värdet eller det schablonmässiga återköpsvärdet av den pensionsförmån som den anställda tjänat in i ett medlemsland. När en utfästelse om tjänstepension inom den privata sektorn inte tryggats genom försäkring eller i egen regi genom skuldföring eller pensionsstiftelse, rör det sig normalt om individuella pensionsåtaganden som arbetsgivaren säkerställt genom kapitalförsäkring eller åtaganden som endast redovisas i balansräkningen under Ansvarsförbindelser.

Det finns inga givna regler för hur kapitalvärdet av en otryggad utfästelse skall beräknas. I det fallet att kollektivavtalet innehåller bestämmelser hur tryggnaden av pensionsutfästelsen får ske och det i kollektivavtalet finns både tryggade och otryggade förmåner bör det ligga närmast till hands att samma försäkringstekniska grunder tillämpas. Problemet förefaller större när försäkringstekniska grunder saknas i kollektivavtalet eller om det inte är fråga om kollektivavtalade pensionsförmåner.

Utredningen föreslår (s. 120 – 121 och 137) att man skall författningsreglera att kapitalvärdet för otryggade förmåner skall beräknas i enlighet med bestämmelserna i tryggandelagen. Enligt 3 § tryggandelagen skall kapitalvärdet beräknas med ledning av vissa försäkringstekniska grunder. Regeringen har bemyndigat Finansinspektionen att fastställa sådana försäkringstekniska grunder.

Som nämnts senast i avsnitt 7.4.1 är tjänsteföreskrifterna direkt tillämpliga. Mot bakgrund av detta bör det vara en fråga för de avtalsslutande parterna att enas om vilka försäkringstekniska grunder som skall tillämpas. I det fall en arbetsgivare inte är kollektivavtalsansluten bör det ankomma på den enskilde arbetsgivaren att fullgöra att ett värde motsvarande intjänade pensionsförmåner överförs i enlighet med de krav som finns i tjänsteföreskrifterna.

7.5 Enskilda näringsidkares pensionsrätt

7.5.1 Bakgrund

Enskilda näringsidkare avsätter medel till egen framtida pension antingen genom att betala premier för en pensionsförsäkring eller genom att göra inbetalningar på pensionssparkonto. Dessa sparformer, som båda fått en skattemässigt gynnad ställning (se avsnitt 9.1), beskrivs i det följande.

Pensionsförsäkring

Pensionsförsäkring (p-försäkring) är en form av livförsäkring. Sådan livförsäkring kan vara antingen av traditionellt slag eller i form av livförsäkring med fondanknytning (s.k. fondförsäkring).

Den traditionella p-försäkringen utmärks av att försäkringsbolaget mot att den avtalade försäkringspremien betalas åtar sig att utbetala vissa periodiska belopp och att sparkapitalet minst kan förräntas med en på förhand bestämd räntesats. Överskott återgår till försäkringstagarna i form av återbäring. Kapitalet förvaltas i försäkringsbolagets rörelse inom vissa i försäkringsrörelselagen (1982:713) fastställda placeringsregler. Den enskilde försäkringstagaren har i traditionell p-försäkring inget inflytande över sparkapitalets placering och avkastning.

Enligt lagen (1989:1079) om livförsäkringar med anknytning till värdepappersfonder tecknas fondförsäkring i särskilda försäkrings-

bolag. Försäkringsformen utmärks av att försäkringstagaren själv kan påverka förvaltningen av sitt sparkapital. Detta möjliggörs genom att den inbetalda premien placeras som andelar i värdepappersfonder. Spararen väljer själv vilken eller vilka fonder som medlen skall placeras i och kan när som helst bestämma att tillgodohavandet skall flyttas till en eller flera andra fonder. Försäkringsbolaget har dock rätt att i avtalet begränsa antalet fonder i vilka premier får placeras. Att spararen på detta sätt själv bestämmer över hur premien skall placeras betyder att spararen själv också står den finansiella risken för sitt sparkapital. Några utfästelser på förhand om storleken på kommande utbetalningar kan således normalt inte lämnas.

Individuellt pensionssparande

Lagstiftningen om individuellt pensionssparande infördes den 1 januari 1994 (prop. 1992/93:187, bet. 1992/93:SkU31, rskr. 1992/93:359, SFS 1993:931). Syftet var att skapa ett långsiktigt bundet sparande som fick ske enligt motsvarande gynnsamma skatteregler som gällde för pensionsförsäkring. Till skillnad från den sparformen skulle det individuella pensionssparandet vara ett renodlat sparande utan försäkringsmoment.

Av lagen om individuellt pensionssparande framgår att sparmedlen får placeras i inlåning i bank, andelar i värdepappersfond och i andra fondpapper, t.ex. aktier och obligationer. Till skillnad från vad som gäller för fondförsäkring är det den enskilde pensionsspararen som äger de fondandelar och andra värdepapper som sparmedlen investeras i.

Sparandet administreras av ett s.k. pensionssparinstitut. Tillstånd att bedriva verksamhet som pensionssparinstitut (pensionssparrörelse) kan ges till värdepappersinstitut, dvs. banker, värdepappersbolag eller utländska värdepappersföretag med filial i Sverige.

Mellan spararen och pensionssparinstitutet träffas ett s.k. pensionssparavtal. Praktiskt fungerar sparandet så att spararen betalar in pengar till pensionssparinstitutet som i sin tur placerar pengarna enligt de instruktioner som institutet fått av spararen.

Spararen kan när som helt instruera institutet att göra omplaceringar av sparmedlen inom sparformen.

Institutet skall för varje pensionssparavtal föra ett s.k. pensionssparkonto där alla transaktioner antecknas. På kontot skall institutet anteckna bl.a. in- och utbetalningar, köp och försäljningar av fondandelar och andra fondpapper samt vilka skatter och avgifter som tas ut. Kontot skall vid varje tidpunkt visa vilka tillgångar som är hänförliga till kontot.

Det individuella pensionssparandet är långsiktigt. Av kommunalskattelagen framgår att medlen får börja betalas ut tidigast vid 55 års ålder. Från den huvudregeln finns vissa undantag. Vidare framgår att ett pensionssparkonto får avslutas genom en utbetalning i förtid endast i vissa särskilt angivna situationer (se anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen). Överlåtelse eller annat förfogande över tillgångarna får inte ske i strid mot dessa bestämmelser. Sådana förfoganden är ogiltiga (4 kap. 1 § lagen om individuellt pensionssparande).

7.5.2 Överföring till EU

Promemorians förslag: En enskild näringsidkare som tillträder en anställning i Europeiska gemenskaperna skall kunna överföra värdet av sådan pensionsförsäkring och behållning på pensionssparkonto som är förvärvat i näringen.

Utredningens förslag: Utredningen har inte lämnat något förslag i denna del.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har yttrat sig särskilt i denna del.

Promemorians förslag: Enligt artikel 11.2 har en tjänsteman som tillträder en anställning i gemenskaperna efter att ha bedrivit verksamhet som egen företagare rätt att få det försäkringstekniska eller schablonmässiga återköpsvärdet för de intjänade pensionsrättigheterna i verksamheten inbetald till gemenskaperna. Såsom beskrivits i avsnitt 7.5.1 kan enskilda näringsidkare avsätta medel till egen pension genom att betala premier för en pensions-

försäkring eller genom att göra inbetalningar på pensionssparkonto. En tillämpning av artikel 11.2 bör innebära att en enskild näringsidkare skall kunna överföra värdet av sådan pensionsförsäkring och behållning på pensionssparkonto som är avsatt i näringen för framtida pension.

8 Skatte- och civilrätt

8.1 Gällande skattebestämmelser

Detta avsnitt bygger på redogörelsen för gällande skattebestämmelser i betänkandet Pensionssamordning för svenskar i EU-tjänst (SOU 1996:57). Vidare har beaktats de nya regler om företagens avdragsrätt för tjänstepensionskostnader som riksdagen beslutade den 29 maj 1998 (prop. 1997/98:146, bet. 1997/98:SkU27, rskr. 1997/98:265, SFS 1998:328). De nya bestämmelserna trädde i kraft den 30 juni 1998 och skall tillämpas första gången vid 2001 års taxering. I det följande har dessa ändringar beaktats.

Pensionssparandet har fått en skattemässigt gynnad ställning. Motiven för lättnaderna har varit det allmänna intresset av ett långsiktigt pensionssparande som kompletterar socialförsäkrings-skyddet. Skattelättnaden uppkommer dels genom en lindrigare beskattning av den årliga avkastningen på pensionskapitalet, dels då pensionsmottagaren har en högre marginalskatt vid avsättnings-tillfället än vid beskattningstillfället.

Kravet för att komma i åtnjutande av den skattemässigt gynnade behandlingen kan sägas vara att arbetsgivaren gör dispositionerna för den anställde i pensioneringssyfte. Tekniken för att definiera pensioneringssyftet är kommunalskattelagens (1928:370), KL, s.k. kvantitativa och kvalitativa begränsningsregler beträffande arbets-givarens avdragsrätt.

De *kvantitativa villkoren* tar sikte på storleken och omfattningen av de förmåner som får tryggas eller de premier som får betalas respektive avsättningar som får göras med avdragsrätt.

De *kvalitativa villkoren* tar främst sikte på utformningen av de förmåner – ålderspension, sjukpension och efterlevandepension – för vilka avdragsrätt föreligger vid tryggandet och vilka får omfattas av pensionsförsäkring. Vissa formkrav ställs upp, som till exempel att ålderspension normalt inte får börja betalas ut före 55 års ålder eller under kortare tid än fem år och att pensionen under de första fem åren inte får betalas ut med minskande belopp.

De kvalitativa villkoren om uttag av pension avser att hindra att en pensionsutfästelse, som tryggats med avsättningar för vilka skatteavdrag gjorts, skall kunna lösas ut med ett engångsbelopp.

Om en arbetsgivare som tryggt pensionen genom *avsättning i balansräkningen* eller till en *pensionsstiftelse* betalar ut pensionsmedel i form av ett engångsbelopp och minskar avsättningen respektive gottgör sig ur pensionsstiftelsen med motsvarande belopp återförs pensionskapitalet till beskattning hos arbetsgivaren. Om arbetsgivaren tryggt pensionen genom *försäkring* förhindras en engångsutbetalning av att försäkringsgivaren är bunden av KL:s regler om hur en pension får betalas ut. Den principiella möjlighet som i det fallet står till buds är ett så kallat återköp, vilket innebär att försäkringsgivaren frigörs från sina förpliktelser mot försäkringstagaren genom en utbetalning av det aktuella återköpsvärdet på den i förtid annullerade pensionsförsäkringen. Huvudregeln är att återköp inte får ske. Om synnerliga skäl föreligger får återköp av pensionsförsäkring medges av skattemyndigheten. Detta torde dock inte gälla tjänstepensionsförsäkring. Frågan om återköp skall även prövas hos försäkringsgivaren innan frågan tas upp hos skattemyndigheten.

Arbetsgivaren medges avdrag för att trygga pensionsutfästelser med sådan livförsäkring som uppfyller KL:s kvalitativa villkor för att den skall anses som pensionsförsäkring. På samma sätt gäller, vid beräkningen av avdrag för tryggande av pensionsutfästelser i arbetsgivarens egen regi, att utfästelser endast beaktas om en försäkring för åtagandet skulle ha varit en pensionsförsäkring enligt de kvalitativa villkoren.

De beloppsmässiga avdragsbegränsningarna för företagens tjänstepensionskostnader finns i de kvantitativa reglerna. Dessa kan, enligt de nya bestämmelserna som har trätt i kraft den 30 juni 1998, delas upp i huvudregeln och kompletteringsregeln. I huvudregeln motsvarar avdragstaket en viss procentandel av lönen till den anställda. Således medges avdrag med 35 % av pensionsgrundande ersättning enligt avtal. Avdraget får dock inte överstiga 10 prisbasbelopp. Kompletteringsregeln är avsedd att användas i de fall då ett tidigare otillräckligt pensionsskydd behöver förbättras (köpa i kapp-fall) och vid avtalspensioneringar. Enligt denna regel

medges avdrag för kostnader för att uppnå avtalad pensionsnivå, dock med vissa begränsningar vad gäller ålderspension. Fullt avdrag medges för riskskyddskostnader och för andra kostnader som gäller efterlevandepension.

För *direktutbetalad pension* finns i princip inte några beloppsbegränsningar för avdragsrätten såvitt gäller utbetalningar till f.d. arbetstagare som saknar egentligt ägarinflytande i företaget. För pension till en delägare i företaget som tidigare varit anställd har i praxis gjorts bedömningar i fråga om marknadsmässighet m.m.

Vid tryggnade genom *försäkring* får företaget göra avdrag för försäkringspremien.

Vid tryggnade i *pensionsstiftelse* får företaget göra avdrag för medel som avsätts till stiftelsen till den del stiftelseförmögenheten understiger nuvärdet av avdragsgilla pensionsutfästelser. Om sådana avdragsgilla kapitalavsättningar tas tillbaka till företaget med stöd av reglerna om s.k. gottgörelse för pensionsutbetalningar m.m. i lagen (1967:531) om tryggnade av pensionsutfästelse m.m. skall beloppen redovisas som intäkt i företaget. Det finns dock inte någon skyldighet för arbetsgivaren att ta gottgörelse för pensionsutbetalningar.

I fall då pensionen tryggas genom *avsättning i balansräkningen* får avdrag göras vid inkomsttaxeringen för avsättning upp till nuvärdet av avdragsgilla pensionsutfästelser.

Om avsättningen i balansräkningen, ensam eller tillsammans med kapitalet i en kompletterande pensionsstiftelse hos arbetsgivaren, är större än det faktiska nuvärdet av de stiftelsetryggade pensionsutfästelserna skall mellanskillnaden, de disponibla pensionsmedlen, successivt intäktsföras i företaget. En tiondel av disponibla pensionsmedel vid beskattningsårets ingång skall i balansräkningsfallen i princip intäktsföras vid årets utgång i den utsträckning det då kvarstår sådana medel.

Enligt de nya reglerna för företagens avdragsrätt för tjänstepensionskostnader, som har trätt i kraft den 30 juni 1998, är ersättning som arbetsgivaren betalar ut till den som tar över pensionsutfästelse avdragsgill vid inkomstbeskattningen. För den som erhåller ersättningen är den skattepliktig.

Skattelagstiftningen beträffande pensioner syftar till att upprätthålla en symmetri genom att avdragsrätt för pensionskostnader skall vara kombinerad med beskattning av utfallande pensioner. Avdragsrätten är därför kombinerad med regler om beskattning i Sverige av utgående tjänstepension som är intjänad genom arbete oavsett var pensionären är bosatt.

För att den del av lagstadgade arbetsgivaravgifter som är att betrakta som skatt skall kunna tas ut på sådan lön eller uppskjuten lön (pension) som inte är belagd med arbetsgivaravgift finns en särskild löneskatt. Arbetsgivarnas kostnader för tjänstepensioner leder inte till någon förmånsbeskattning för den anställda med åtföljande uttag av sociala avgifter. Pensionskostnaderna beskattas därför enligt lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader med 24,26 % fr.o.m. år 1998. Skatten tas i princip ut av arbetsgivaren när pensionen tryggas och senast vid utbetalningstillfället. Den särskilda löneskatten är avdragsgill vid inkomst-taxeringen.

Enskild näringsidkare har rätt till avdrag för premie som betalats för pensionsförsäkring och för inbetalning på pensionssparkonto (individuellt pensionssparande) inom samma beloppsgränser som gäller för arbetsgivare enligt huvudregeln. Avdrag medges således med 35 % av ett inkomstunderlag, dock högst med 10 prisbasbelopp. Därutöver medges avdrag med ett halvt prisbasbelopp. Avdrag får medges med högre belopp efter dispens från skattemyndigheten. Detta gäller oftast fall då näringsidkaren inte har skaffat sig ett betryggande pensionsskydd när driften i förvärvskällan upphör. Även enskild näringsidkare betalar särskild löneskatt. Denna skatt tas ut på premien eller inbetalningen. Regler finns för inkomstbeskattning i Sverige av utbetalning på grund av pensionsförsäkring eller från pensionssparkonto, oavsett var pensionären är bosatt. I likhet med vad som gäller för pensionsförsäkring innehåller KL bestämmelser som skall hindra att pensionsparkonto avslutas genom utbetalning i förtid. Sådan utbetalning får endast ske helt undantagsvis.

8.2 Skattebestämmelser vid överföring till EU, m.m.

Promemorians förslag: Överföring till EU enligt tjänsteföreskrifterna skall inte medföra att den som tillträder en anställning i Europeiska gemenskaperna inkomstbeskattas för överföringen. Värdet av tjänstepensionsförsäkring samt av näringsidkares pensionsförsäkring och behållning på pensionssparkonto i näringen skall kunna överföras utan hinder av bestämmelserna i KL.

Promemorians bedömning: Arbetsgivaren har rätt till avdrag för det överförda beloppet.

Utredningens förslag: Överensstämmer i stort med promemorians. Viss skillnad uppkommer på grund av att ställningstagandena i promemorian har gjorts utifrån de nya reglerna för företagens avdragsrätt för tjänstepensionskostnader som har trätt i kraft den 30 juni 1998. Vidare har frågan om överföring av enskild näringsidkares pensionsrätt inte behandlats av utredningen.

Remissinstanserna: De remissinstanser som uttalar sig i dessa delar har inget att erinra mot utredningens förslag.

Skälen för promemorians förslag och bedömning: Av artikel 13 i Fusionsfördragets protokoll om EG:s immunitet och privilegier och artikel 2 i rådets förordning (EEG, Euratom, EKSG) nr 260/68 av den 29 februari 1968 om villkoren för och förfarandet vid skatt till Europeiska gemenskaperna framgår att pension från EU skall beskattas av EU och samtidigt vara befriad från nationell skatt. Enligt utredningen anser Europeiska kommissionen att befrielsen från nationell skatt gäller inte bara vid utbetalning utan även vid den överföring av pensionskapital till EU som kan ha föregått utbetalningen.

Enligt EU:s skatteregler beskattas således pension som betalas ut från EU:s pensionssystem av unionen. Den dubbelbeskattning som skulle uppkomma om Sverige först beskattar överföringen och sedan EU beskattar utfallande pension anser utredningen inte är skälig. Utredningen påpekar att en sådan beskattning i praktiken

sannolikt skulle utgöra ett avgörande hinder för den enskilde att överföra pensionsrätt från Sverige till EU. Vidare uttalas att den svenska skattebasen visserligen minskar vid överföring av obeskattat pensionskapital från Sverige till EU:s institutioner men ökar å andra sidan vid överföring den omvända vägen. Symmetrin i systemet – kombinationen av avdragsrätt för arbetsgivaren med beskattning hos arbetstagaren – bryts på nationell nivå. En symmetri kan dock anses uppkomma på en gemensam nivå genom kombinationen av avdrag för den svenska arbetsgivaren med EU-skatt hos pensionären. Vid överföring från försäkringsbolag legitimeras skattebefrielsen av att den enskilde inte får någon förfoganderätt över pensionskapitalet och att senare utfallande pensionsförmån beskattas av EU. Mot denna bakgrund är det utredningens uppfattning att pensionskapital som tjänats in i Sverige skall kunna överföras till EU:s pensionssystem utan att beloppet inkomstbeskattas. I denna promemoria görs samma bedömning.

För att det inte skall föreligga något hinder för en överföring av pensionsmedel till EU enligt tjänsteföreskrifterna bör överföringen från en arbetsgivare kunna ske på samma villkor som vid en överföring av pensionsrätt till en svensk arbetsgivare. Det innebär i princip att en arbetsgivare som för över beloppet skall ha avdragsrätt för den uppkomna kostnaden och att arbetstagaren inte skall inkomstbeskattas för det överförda beloppet. Överföringen till EU bör således skatterettsligt ses som att arbetsgivaren betalar en ersättning för att EU tar över en pensionsutfästelse. Denna ersättning får arbetsgivaren dra av enligt de nya reglerna i punkt 20 f första stycket av anvisningarna till 23 § KL. Den utgivna ersättningen utgör underlag för särskild löneskatt på pensionskostnader hos arbetsgivaren. Denna skatt balanseras normalt genom att minskningen av avsättningen i balansräkningen respektive gottgörelsen som tas ut ur stiftelsen reducerar underlaget för särskild löneskatt. En överföring av förevarande slag beskattas inte hos arbetstagaren. Några lagändringar behövs således inte i dessa delar.

Vad gäller pensionsförsäkring och individuellt pensionssparande förhindras en upplösning av pensionssparandet i förtid av de bestämmelser i KL som begränsar möjligheterna till återköp av

pensionsförsäkring och avslutande av pensionssparkonto genom en utbetalning i förtid. En överföring till EU av värdet av en tjänstepensionsförsäkring eller av en näringsidkares pensionssparande i näringen skall inte hindras av dessa bestämmelser. För att det inte skall uppkomma fråga om beskattning i dessa fall bör särskilt regleras att överföring till EU inte utgör skattepliktig inkomst för den enskilde. Dessa undantag bör införas i överföringslagen.

Det krävs – utöver dessa ändringar – inte några ändringar i lagen (1927:77) om försäkringsavtal eller lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande.

8.3 Överföring till EU av värdet av pensionsrätt som tryggats i pensionsstiftelse

Promemorians förslag: En arbetsgivare som har tryggt en pensionsutfästelse genom avsättning av medel till en pensionsstiftelse och därefter enligt tjänsteföreskrifterna överfört värdet av intjänad pensionsrätt till Europeiska gemenskaperna skall ha rätt till ersättning ur stiftelsens överskott för vad arbetsgivaren har utgett.

Utredningens förslag: Utredningen har inte lämnat något förslag i denna del.

Remissinstanserna: *KP Pension och Försäkring (KP)* framhåller att en pensionsöverföring av nu aktuellt slag bör jämföras med en pensionsutbetalning ur stiftelsen och förutsätter – med hänvisning till det synsätt som anlagts i utredningen (s. 120) – att en sådan pensionsöverföring omfattas av de villkor som anges i 13 § tryggandelagen.

Skälen för promemorians förslag: Tryggandelagen medger ingen allmän rätt för en arbetstagare att föra över intjänade pensionsrättigheter till en ny arbetsgivare i samband med byte av anställning. Problemet löses bl.a. genom förekomsten av s.k. fribrev

(se ovan 7.1.3). Ett byte av anställning innebär därför inte heller att medel som bundits i en pensionsstiftelse för att trygga pensionen frigörs. Frågan är i vilken utsträckning pensionsstiftelsens medel ändå kan användas när en arbetstagare begär att hans eller hennes pensionsrättigheter skall överföras till EU:s pensionssystem.

Enligt 14 § tryggandelagen kan en arbetsgivare i vissa fall få gottgörelse ur en pensionsstiftelse för vad denne betalat som pensionspost, avgift för pensionsförsäkring eller annan utgift i samband med pensionering. Gottgörelse får enligt huvudregeln i 15 § tryggandelagen ske ur stiftelsens överskott. Det är tveksamt om en överföring av pensionsmedel till EU är att se som en utgift i samband med pensionering som berättigar till gottgörelse ur stiftelsens överskott.

Enligt 13 § tryggandelagen äger en pensionsstiftelse i vissa fall för arbetsgivarens räkning betala förfallna pensionsposter, avgift för pensionsförsäkring eller annan utgift i samband med pensionering. Utbetalning kan ske om det kan antas att den berättigade annars inte får betalning av arbetsgivaren utan avsevärt dröjsmål eller om tillsynsmyndigheten ger särskilt tillstånd. Paragrafens nuvarande utformning medger inte att intjänade pensionsmedel överförs till EU annat än efter särskilt tillstånd från tillsynsmyndigheten. En eventuell möjlighet att få pensionsmedlen överförda efter särskilt tillstånd torde inte vara tillräckligt för att Sverige skall anses uppfylla sina åtaganden gentemot EU.

I 23 och 24 §§ tryggandelagen finns bestämmelser som medger att en pensionsstiftelse i vissa fall överförs till den som övertagit en näringsverksamhet från annan. Paragraferna kan dock inte tillämpas då en enskild arbetstagare begär överföring av sina pensionsrättigheter till EU.

Tryggandelagen ger därför inte något allmänt utrymme för att i nu aktuella fall föra över medel från pensionsstiftelsen. Det är emellertid naturligt att ett sådant utrymme skapas, så att en arbetsgivare som överför pensionsmedel till EU därvid kan tillgodogöra sig vad som tidigare avsatts till pensionsstiftelsen.

Det skulle i och för sig vara lagtekniskt möjligt att göra ett tillägg i 14 § av innebörd att arbetsgivaren skall kunna få gottgörelse ur stiftelsen även i nu aktuell situation. Övervägande

skäl talar dock för att hålla de regler som gäller överföring till EU samlade.

I promemorian föreslås därför att det i överföringslagen införs en särskild bestämmelse av innebörd att en arbetsgivare skall ha rätt att få ersättning ur stiftelsens överskott för det arbetsgivaren betalat ut till EU. Om arbetsgivaren gjort avsättningar som motsvarar gjorda pensionsutfästelser, innebär överförandet av pensionsmedlen till EU normalt att det uppkommer ett överskott, eftersom stiftelsen inte längre behöver trygga utfästelsen i fråga.

9 Administration m.m.

9.1 Överföring från EU

Promemorians bedömning: Promemorian förutsätter att det skall vara möjligt att återföra ett kapitalbelopp som motsvarar värdet av den pension som överförts från Sverige i de fall den enskilde får ett avgångsvederlag från EU:s pensionssystem.

Utredningens förslag: Utredningen har föreslagit att Sverige skall träffa en överenskommelse med EU:s institutioner om att pensionskapital som överförts till EU:s pensionssystem obligatoriskt skall återföras till Sverige, i det fall den enskilde skulle kunna få det utbetalt som ett avgångsvederlag i form av ett engångsbelopp. Kapitalet skall återföras till Sverige för utbetalning i form av pension enligt kommunalskattelagens regler och för beskattning. Utredningen har påpekat att återföringen bör genomföras så snart individen har möjlighet att få pensionsrätten utbetald med ett engångsbelopp. Den obligatoriska återföringen skall enligt utredningens förslag inte vara beroende av om personen i fråga tar anställning i Sverige utan den skall genomföras även om personen i fråga bosätter sig i ett annat land.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrat sig i frågan tillstyrker förslaget. *Riksskatteverket (RSV)* finner det välbetänkt med en återföring för att förhindra att utfästelser som är avdragsgilla hos svenska arbetsgivare kan komma att utbetalas i förtid som engångsbelopp. RSV poängterar att systematiken i det svenska skattesystemet bibehålls med en återföring.

Bakgrund: En tjänsteman som avgår före 60 års ålder med mindre än tio års tjänstgöring i en EU-institution har inte rätt till avgångspension. Om tjänstemannen dessutom varken är berättigad till invalidpension eller kan utnyttja möjligheten i artikel 11.1 att överföra pensionsrätt till ett pensionssystem han eller hon senare ansluts till, är tjänstemannen istället berättigad till ett avgångs-

vederlag enligt artikel 12 i bilaga VIII till EG:s tjänsteföreskrifter (se avsnitt 5.2.3).

Enligt artikel 11.1 har en EU-tjänsteman som lämnar sin anställning för att tillträda en anställning i en statlig förvaltning, nationell eller internationell organisation eller för att bedriva verksamhet som egen företagare, rätt att få det försäkringstekniska värdet på de pensionsrättigheter som är intjänade i anställningen inom gemenskaperna överförda till den förvaltningens eller organisationens pensionsfond eller den pensionsfond i vilken pensionsrättigheter kommer att förvärvas på grundval av verksamheten som anställd eller som egen företagare. Det krävs dock enligt artikel 11.1 att det finns ett avtal mellan gemenskaperna och den statliga förvaltningen, nationella eller internationella organisationen respektive pensionsadministrationen för det pensionssystem som man kommer att anslutas till i Sverige.

Det är enligt kommissionens tillämpningsföreskrifter (nr 789) endast lagstadgade eller avtalade pensionssystem som den enskilde ansluts till som kan vara mottagare av det kapitalbelopp som skall överföras. Enligt utredningen förefaller det dock vara så att kommissionen nöjer sig med att den överförda pensionsrätten resulterar i en pension (se betänkandet s. 38).

Skälen för promemorians bedömning: Det är en anmärkningsvärd konsekvens av EU:s pensionssystem att den som i förtid slutar en EU-ansällning kan få den intjänade pensionsrätten utbetald som ett avgångsvederlag i form av ett engångsbelopp. Om en överföring enligt artikel 11.2 skett innefattar avgångsvederlaget även pensionsrätt som är intjänad i Sverige. Att erhålla medel som är avsatta i pensionssyfte utbetalda i förtid står i motsats till grundprinciperna för det svenska pensionssystemet. Enligt både svensk lagstiftning och kollektivavtal får en pension tidigast börja utbetalas vid en viss ålder och pensionen skall bygga på månatliga utbetalningar. Premiepension får exempelvis tidigast tas ut från och med den månad då pensionsspararen fyller 61 år. Det strider även mot det svenska skattesystemet som ställer krav på att utbetalning av ålderspension i normalfallet får ske tidigast från 55 års ålder och utbetalningarna skall ske under minst 5 år. Dessa villkor avser att hindra att en pensionsutfästelse skall kunna lösas ut med ett

engångsbelopp (se avsnitt 8.1). Mot bakgrund av detta bör man förhindra att en pension som är intjänad i Sverige skall kunna betalas ut i förtid genom ett avgångsvederlag från EU:s pensions-system.

Storbritannien, Irland och Danmark har kommit överens med kommissionen om att tillämpa ett system för återföring av tidigare överfört belopp om arbetstagaren blir berättigad till ett avgångs-vederlag.

EU-institutionernas medverkan krävs för att en återföring, i de fall förutsättningar för avgångsvederlag föreligger, skall fungera. Det belopp som skall återföras skall inte betalas ut till individen utan skall återföras till Sverige. Den EU-institution som skall betala avgångsvederlaget måste reducera detta med ett belopp som motsvarar värdet av den pensionsrätt som överförts. För att inte värdet skall ha urholkats bör normalt det belopp som skall återföras vara högre än det belopp som en gång överfördes från Sverige. Eftersom det kapitalvärde som överförs från Sverige i många fall kan komma att bestå av ett antal olika pensionsrätter som var och en värdesäkras på sitt sätt, bör en enhetlig uppräknings ske. Beloppet skall därefter skickas till Sverige.

Eftersom överföringar från EU:s pensionssystem till Sverige förutsätter särskilda överenskommelser lämnas inga förslag i dessa delar.

9.2 Hantering av överföringar

Promemorians förslag: Det bör vara berörd pensionsadministratör respektive pensionsgivare som skall överföra värdet av den intjänade pensionsrätten samt lämna de uppgifter till EU-institutionerna som behövs för att det skall kunna fastställas hur den intjänade pensionsrätten påverkar EU-pensionen. I fråga om premiepension innebär detta att dessa uppgifter skall ligga på Premiepensionsmyndigheten.

Statens pensionsverk bör kunna utgöra central instans för att hantera det kapitalbelopp som kan komma att återföras om ett avgångsvederlag betalas ut.

Utredningens förslag: Utredningen har, med hänsyn till den mångfald av pensionssystem och pensionsförvaltare i Sverige som kan bli berörda samt för att kunna säkerställa en obligatorisk återföring, föreslagit att ett centralt organ skall sköta kontakterna med EU. Utredningen har föreslagit att den centrala hanteringen skall skötas av Utlandsavdelningen vid Stockholms läns allmänna försäkringskassa. Detta organ skall enligt utredningens förslag inhämta och lämna erforderlig information till EU-institutionerna när en arbetstagare anmäler sitt intresse att överföra värdet av den intjänade pensionsrätten. Om en överföring skall ske, har utredningen föreslagit att detta organ skall upprätta en ansökan som den enskilde skall skriva under. Ansökan skall enligt förslaget dels vara en ansökan hos berörd pensionsgivare om utbetalning till kommissionen av värdet av de pensionsrättigheter som den anställda önskar överföra, dels – oåterkalleligt – en ansökan hos kommissionen om återbetalning av beloppet i de fall han eller hon slutar sin EU-anställning utan rätt till pension. Utlandsavdelningen skall i förekommande fall vidarebefordra ansökan till berörd pensionsadministratör. Utredningen har däremot ansett att det behöver övervägas ytterligare om överföringen till EU:s pensionssystem skall gå via detta organ eller betalas direkt till EU-institutionerna av respektive pensionsgivare.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tillstyrker förslaget eller saknar invändningar. *Svenska Kommunförbundet*

anser att administrationen i första hand är en fråga för berörd huvudman, men instämmer i att det kan finnas administrativa vinster med en central hantering.

Skälen för promemorians förslag: Ett ärende uppstår när en tjänsteman ansöker om överföring hos den EU-institutionen där han eller hon är anställd. Ansökan är att betrakta som en intresseanmälan (se avsnitt 5.3.2). För att kunna ta ställning i frågan får den anställde en redovisning av hur överföringen påverkar hans eller hennes EU-pension. För att kunna lämna denna information måste institutionen få erforderliga uppgifter från den eller de pensionsadministratörer eller förvaltare som hanterar den pension som är intjänad i Sverige.

Promemorian anser inte att det finns tillräckliga skäl att en central instans i Sverige administrerar att uppgifter om den intjänade pensionsrätten lämnas till berörd EU-institution. Den EU-institution som har fått en ansökan om överföring får kontakta den pensionsadministratör som den enskilde uppgett och inhämta den information som institutionen behöver. Visserligen kan en person ha tjänat in pension i flera olika pensionssystem. Det får dock antas vara ett begränsat antal pensionsadministratörer som berörs i varje enskilt fall. Om en överföring skall ske bör det vara respektive pensionsgivare som har att svara för att värdet av den intjänade pensionsrätten överförs till berörd EU-institution.

När det gäller premiepension är det lämpligt att den särskilda myndighet som tillkommit för att hantera den pensionen, Premiepensionsmyndigheten, får svara för administrationen av uppgifter beträffande premiepensionen i förhållande till aktuell EU-institution.

Det är först vid en återföring, i de fall ett avgångsvederlag betalas ut, som det krävs en central instans som tar emot det kapitalbelopp som EU-institutionerna skickar till Sverige. Eftersom endast premiepension från den allmänna pensionen omfattas av tjänsteföreskrifterna är det inte lika naturligt att, såsom utredningen har föreslagit, Utlandsavdelningen vid Stockholms läns allmänna försäkringskassa utgör den centrala instans som behövs för att ta emot och administrera det kapitalbelopp som omfattas av en återföring. Istället föreslås Statens pensionsverk (SPV) kunna

utgöra central instans i dessa fall. SPV svarar för administrationen av den statliga tjänstepensionen. SPV utför också pensionsadministrativa tjänster samt närliggande uppdrag till statliga, kommunala och privata bolag, kommuner och landsting.

Uppgiften för SPV skulle vara att ta emot det kapitalbelopp som EU-institutionerna återför och, om möjligt, återupprätta den pension som överförs. Om det inte är möjligt att återupprätta den överförda pensionsrätten, bör det återförda kapitalet användas för köp av en premiebestämd tjänstepension eller, för enskilda näringsidkare, köp av pensionsförsäkring eller insättning på pensionssparkonto.

Det återförda kapitalbeloppet kan härröra från olika pensionssystem. För att SPV skall kunna fördela det återförda kapitalet på vad som härrör från respektive system bör det föreligga en skyldighet för varje pensionsgivare att vid överföringstillfället anmäla till SPV vilken pensionsrätt samt hur stort kapitalbelopp som överförs. SPV kan då vid en återföring fördela beloppet med hjälp av dessa uppgifter.

Eftersom en återföring förutsätter en överenskommelse med EU:s institutioner lämnas inga förslag i dessa delar.

9.3 Överprövning

Promemorians förslag: Premiepensionsmyndighetens beslut i ärenden om överföring av värdet av premiepensionsrätt skall kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Utredningens förslag: Utredningen har inte lämnat något förslag i denna del.

Remissinstanserna: *Hovrätten över Skåne och Blekinge* och *Kammarrätten i Jönköping* påvisar att utredningen inte har behandlat möjligheten att få olika subjekts tillämpning av tjänsteföreskrifterna överprövat.

Skälen för förslaget: Som tidigare redovisats i avsnitt 5.1 är tjänsteföreskrifterna bindande och direkt tillämpliga i Sverige.

Tjänsteföreskrifterna kan således åberopas i svensk domstol som gällande rätt.

Vad gäller Premiepensionsmyndighetens beslut föreslås att myndighetens beslut i ärenden om överföring av värdet av intjänad premiepensionsrätt skall kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. En liknande reglering finns redan när det gäller denna myndighets beslut enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad pension. I likhet med vad som gäller enligt den lagen föreslås att krav på prövningstillstånd skall gälla vid överklagande till kammarrätten.

I övrigt bör en tidigare arbetsgivares tillämpning av tjänsteföreskrifterna i fråga om tjänstepension kunna överprövas av tingsrätt eller Arbetsdomstolen enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister (LRA). Detta bör gälla även i de fall Statens pensionsverk tillämpar tjänsteföreskrifterna gentemot en tidigare statligt anställd person (jfr prop. 1986/87:84 s. 14). Övriga subjekts – exempelvis livbolags eller stiftelsers – tillämpning av tjänsteföreskrifterna bör kunna prövas av allmän domstol enligt tvistemålsbestämmelserna i rättegångsbalken.

10 Ikraftträdande

De föreslagna lagändringarna bör träda i kraft den 1 januari 2000.

Premiepensionsmyndigheten (PPM) har i december 1998 anmält till regeringen att fondval och överföring av premiepensionsmedel från Riksgäldskontoret till fondförvaltare inte kommer att kunna ske under år 1999 som lagen (1998:675) om införande av lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension föreskriver. Orsaken till förseningen är att det företag som skall utveckla det datasystem som bl.a. skall hantera fondvalen inte kan leverera systemet enligt avtal. PPM:s anmälan har ännu inte medfört någon ändring av ikraftträdandereglerna för premiepensionssystemet. Det saknas därför nu anledning att i fråga om premiepensionen föreslå en annan tidpunkt för ikraftträdandet av reglerna om överföring till EU:s pensionssystem än den 1 januari 2000.

Skattebestämmelserna tillämpas första gången vid 2001 års taxering.

11 Ekonomiska konsekvenser

De föreslagna åtgärderna syftar till att möjliggöra överföringar till EU:s pensionssystem av värdet av ålderspensionsrätt intjänad inom premiepensionssystemet och värdet av intjänad tjänstepension till EU:s pensionssystem. Näringsidkare föreslås kunna överföra värdet av intjänad pensionsrätt i näringen. Reglerna om pensionsöverföringar finns i EG:s tjänsteföreskrifter vilka är fastställda genom en rådsförordning och således bindande och direkt tillämpliga i medlemsländerna. Sverige är därför skyldigt att ta bort de hinder som finns i svensk lagstiftning och i övrigt möjliggöra dessa överföringar.

Den statsfinansiella kostnaden i form av uteblivna skatteintäkter är beroende av vilka antaganden som görs. Det är också svårt att uppskatta hur många personer som kommer att använda sig av rätten att överföra värdet av den intjänade pensionen. Vidare beror de uteblivna skatteintäkterna på de enskilda individernas ackumulerade pensionsinbetalningar samt hur länge dessa personer kommer att inneha anställning vid någon av EU:s institutioner. Om pensionsmedlen återförs till Sverige då anställning upphör blir kostnaden den uteblivna avkastningsskatten på tjänstepensionsförmögenheten. I de fall då pensionsmedlen inte återförs till Sverige kommer pensionsutbetalningarna att beskattas av EU. I och med detta tillkommer kostnader i form av utebliven inkomstskatt. Då det är oklart i vilken utsträckning återföring kommer att ske baseras beräkningarna på att pensionsförmögenheten ej återförs till Sverige.

Det potentiella skattebortfallet belyses enklast genom ett exempel. Antag att en representativ EU-tjänsteman är 35 år när han eller hon börjar sin anställning vid en EU-institution och har varit anställd i Sverige i mer än sju år. Om den genomsnittliga lönen under denna period är 25 000 kronor innebär det att den

ackumulerade överföringsbara pensionen uppgår till ca 210 000 kronor. Av de cirka 1 000 personer som förväntas vara fast anställda vid utgången av år 1999 antas hälften välja att överföra den i Sverige intjänade pensionsrätten till EU:s pensionssystem. Det sammanlagda årliga avkastningsskattebortfallet uppgår då till 800 000 kr. Om pensionsmedlen inte återförs till Sverige kommer även inkomstskatten på pensionsutbetalningen att utebli. Grovt räknat medför detta en sammanlagd årlig statsfinansiell kostnad på 5,2 miljoner kronor. Med dessa antaganden skulle den totala kostnaden uppgå till cirka 6 miljoner kronor årligen.

Det rimliga är att ett skattebortfall finansieras inom respektive pensionssystem. Vid ett antagande att majoriteten som anställs vid någon av EU:s institutioner kommer från en statlig anställning föreslås kostnaden finansieras genom ett tillägg till den premie som myndigheterna betalar för sina anställdas förmåner enligt förordningen (1997:908) om premier för statens avtalsförsäkringar. Någon motsvarande uppräknings av myndigheternas anslag föreslås inte.

EU:s pensionssystem är uppbyggt som ett fördelningssystem. Någon fondering av pensionskapitalet sker därför inte. Det är därför angeläget att det överförda pensionskapitalet också används för att finansiera utgående pensioner. På så sätt kommer det överförda pensionskapitalet inte att utgöra någon belastning på EU:s budget.

Vid ett antagande att majoriteten av de anställda vid EU:s institutioner kommer från en statlig anställning, att ungefär hälften av dessa väljer att överföra sin pensionsrätt och med samma antagande om ålder och lön som ovan, kommer det under utgiftsområde 14 uppförda anslaget D2 Statliga tjänstepensioner m.m. att belastas med cirka 7 miljoner kronor. Statens pensionsåtagande bör inte betraktas som en kostnad utan som en förtida utbetalning av en intjänad rättighet.

I promemorian föreslås att det skall vara berörd pensionsadministratör respektive pensionsgivare som skall överföra värdet av den intjänade pensionsrätten och lämna de uppgifter till EU-institutionerna som behövs för att dessa skall kunna fastställa hur den intjänade pensionsrätten påverkar EU-pensionen. Någon central instans som administrerar överföringarna föreslås således inte.

Överföringar av intjänad premiepension och statlig tjänstepension kommer att administreras av Premiepensionsmyndigheten (PPM) respektive Statens Pensionsverk (SPV). Merarbetet för dessa båda myndigheter att administrera överföringar till EU-institutionerna bedöms vara av mindre omfattning. Förslaget beräknas inte leda till något ökat resursbehov hos PPM eller SPV.

Om en återföring kommer att ske till Sverige, i de fall ett överfört belopp annars skulle betalas ut som ett avgångsvederlag till den enskilde, kommer det att behövas en central instans som tar emot det återförda kapitalbeloppet. I promemorian föreslås att SPV skall kunna utgöra denna instans. En sådan roll kommer att föranleda ett visst merarbete för myndigheten. Det får dock antas att denna typ av återföring inte kommer att vara särskilt vanligt förekommande. Eftersom en återföring förutsätter en överenskommelse med EU:s institutioner lämnas inget förslag i promemorian i denna del.

12 Författningskommentar

12.1 Förslaget till lag om överföring av värdet av pensionsrätt till Europeiska gemenskaperna

1 §

Lagen gäller överföring av värdet av sådan pensionsrätt som är intjänad i enlighet med Europeiska gemenskapernas tjänsteföreskrifter vilka är fastställda genom rådets förordning (EEG, Euratom, EKSG) nr 259/68.

2 §

I lagen fastställs att värdet av rätt till intjänad premiepension i form av ålderspension omfattas av tjänsteföreskrifterna. I och med uttrycket "premiepension i form av ålderspension" utesluts premiepension till efterlevande från regelns tillämpning. Vidare fastställs att intjänad avtalsreglerad tjänstepension omfattas samt för näringsidkare värdet av pensionsförsäkring och behållning på pensionssparkonto som är förvärvat i näringen.

Förslaget har behandlats i avsnitt 6.3, 7.2.1, 7.3.1, 7.4.1. och 7.5.2.

3 §

I *första stycket* slås fast att ärenden om överföring av värdet av rätt till premiepension handläggs av Premiepensionsmyndigheten (PPM). Förslaget har behandlats i avsnitt 9.2.

Genom bestämmelsen i *andra stycket* klargörs att premiepensionen i det här sammanhanget är odelbar, dvs. att en överföring måste avse all intjänad rätt till sådan pension och i den bemärkelsen avse hela behållningen på det individuella premiepensionskontot. Detta gäller emellertid inte premiepension till efterlevande. Förslaget har behandlats i avsnitt 6.3.

En överföring skall ske i nära anslutning till att EU-anställningen påbörjas och skall föregås av en redovisning om hur en överföring påverkar den enskildes pensionsutfall i EU:s pensions-system. Att värdet av pensionsrätten skall bestämmas med utgångspunkt i värdet av tillgångarna på den enskildes premiepensionskonto vid tidpunkten för PPM:s inlösen av innehavet på kontot innebär att det värde som faktiskt överförs till EU:s pensionssystem regelmässigt kommer att avvika från det värde som redovisningen av pensionsutfallet baseras på. Detta beror på i sin tur bl.a. på att värdet som överförs är beroende av värdet på tillgångarna på premiepensionskontot, vilket alltså kommer att variera i storlek med förändringarna i fondandelarnas värde.

4 §

Bestämmelsen innebär att överföringen av värdet av tjänstepensionsförsäkring samt av näringsidkares pensionsförsäkring och behållning på pensionssparkonto i näringen skall kunna ske till Europeiska gemenskaperna utan hinder av de regler i kommunalskattelagen (1928:370) som hindrar upplösning av pensionssparande i förtid.

Förslaget har behandlats i avsnitt 8.2.

5 §

Genom denna bestämmelse görs klart att överföringen inte skall medföra inkomstbeskattnings hos den som tar anställning i EU:s institutioner.

Förslaget har behandlats i avsnitt 8.2.

6 §

Bestämmelsen är tillämplig i de fall där en arbetsgivare tryggt sin pensionsutfästelse i en pensionsstiftelse enligt tryggandelagens regler. Om arbetsgivaren då – efter överenskommelse med den aktuella arbetstagaren – betalat ut intjänade pensionsmedel till Europeiska gemenskaperna har arbetsgivaren enligt denna bestämmelse rätt till ersättning ur pensionsstiftelsen. Ersättningen skall tas ur stiftelsens överskott på kapital på det sätt som anges i

15 § tryggandelagen, dvs. på samma sätt som vid gottgörelse enligt

14 § tryggandelagen.

Förslaget har behandlats i avsnitt 8.3.

7 §

Genom bestämmelsen regleras att Premiepensionsmyndighetens beslut i ärenden om överföring av värdet av överförd premiepensionsrätt kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Förslaget har behandlats i avsnitt 9.3.

12.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

14 §

Ett nytt fjärde stycke införs i 14 § tryggandelagen. Tillägget innehåller en hänvisning till överföringslagen i nu aktuellt hänseende.

Ändringen har behandlats i avsnitt 8.3.

Artikel 11 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna

1. En tjänsteman som lämnar sin tjänst för att

- tillträda en tjänst i en statlig förvaltning eller en nationell eller internationell organisation som har slutit ett avtal med gemenskaperna, eller
- bedriva verksamhet som anställd eller egen företagare, på grundval av vilken han förvärvar pensionsrättigheter enligt ett system vars administrativa organ har slutit ett avtal med gemenskaperna,

skall ha rätt att få det försäkringstekniska värdet på sina pensionsrättigheter som han förvärvat inom gemenskaperna överfört till den förvaltningens eller organisationens pensionsfond eller till den pensionsfond i vilken han förvärvar pensionsrättigheter på grundval av sin verksamhet som anställd eller egen företagare.

2. En tjänsteman som tillträder en tjänst i gemenskaperna efter att ha

- lämnat en tjänst i en statlig förvaltning eller en nationell eller internationell organisation, eller
- bedrivit verksamhet som anställd eller egen företagare,

skall när han blir fast anställd ha rätt att få antingen det försäkringstekniska värdet eller det schablonmässiga

återköpsvärdet för de pensionsrättigheter som han förvärvat på grundval av sådan tjänstgöring eller verksamhet inbetald till gemenskaperna.

I det fallet skall den institution där tjänstemannen tjänstgör, med hänsyn till hans lönegrad vid fast anställning, fastställa det antal pensionsgrundande tjänsteår som skall tillgodoräknas honom för den tidigare tjänstgöringsperioden i det egna pensionssystemet på grundval av det försäkringstekniska värdet eller de återbetalade beloppen enligt ovan.

3. Punkt 2 skall också tillämpas på en tjänsteman som återinträder i tjänst efter uppehållande av annan tjänst enligt artikel 37.1 b andra strecksatsen i tjänsteföreskrifterna och på en tjänsteman som återinträder i tjänst efter tjänstledigt av personliga skäl enligt artikel 40 i tjänsteföreskrifterna

Artikel 12 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna

Avgångsvederlag

En tjänsteman som ännu inte fyllt 60 år och som lämnar sin tjänst av andra skäl än genom dödsfall eller invaliditet och som inte är berättigad till avgångspension och inte kan utnyttja bestämmelserna i artikel 11.1 skall då han lämnar tjänsten ha rätt till utbetalning av

- a) det belopp som han har till godo inom ramen för gemenskapernas tillfälliga gemensamma försäkringssystem den dag då tjänsteföreskrifterna trädde i kraft, uppräknat med en årlig ränta på 3,5 %,
- b) det sammanlagda belopp som dragits från hans grundlön för pensionsavgifter, uppräknat med en årlig ränta på 3,5 %,
- c) ett avgångsvederlag, förutsatt att han inte blivit uppsagd från sin tjänst, som står i proportion till den faktiska tjänstgöringstiden sedan tjänsteföreskrifterna trädde i kraft; beräkningen sker på grundval av ett belopp som motsvarar en och en halv gång av den sista avdragspliktiga grundmånadslönen per tjänsteår. Som faktisk tjänstgöringstid anses även, vid tillämpningen av artikel 11.2, den tidigare tjänstgöringstiden när det gäller det antal pensionsgrundande tjänsteår som tjänstemannens institution tillgodoräknat honom när dessa tjänsteföreskrifter trädde i kraft enligt artikel 11.2 andra stycket,

- d) det totalbelopp som betalats till gemenskaperna enligt artikel 11.2, om det beloppet motsvarar perioder innan tjänsteföreskrifterna trädde i kraft och en tredjedel av det beloppet för perioder som inletts efter det att tjänsteföreskrifterna trädde i kraft, uppräknat med en årlig ränta på 3,5%.

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över betänkandet Pensionssamordning för svenskar i EU-tjänst (1996:57) avgetts av Hovrätten över Skåne och Blekinge, Kammarrätten i Jönköping, Riksförsäkringsverket, Stockholms läns allmänna försäkringskassa, Finansinspektionen, Riksskatteverket, Arbetsgivarverket, Statens löne- och pensionsverk (numera Statens pensionsverk), Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Sveriges Försäkringsförbund, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges Akademikers centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Svenska Arbetsgivareföreningen, Privattjänstemannakartellen, KPA Kommunsektorns Pension AB och KP Pension & Försäkring.

Yttranden har också inkommit från Bohusläns allmänna försäkringskassa, Försäkringskassan i Västerbottens län, Malmöhus läns allmänna försäkringskassa, Skattemyndigheten i Stockholms län, Skattemyndigheten i Uppsala län och Skattemyndigheten i Göteborgs och Bohus län.

Försäkringsföreningen för det statliga området, Försäkringskassaförbundet, Företagarnas Riksorganisation, Kooperationens Förhandlingsorganisation, Försäkringsföreningen för försäkringskasseområdet och Bankanställdas Pensionstjänst har beretts tillfälle att avge yttrande men avstått från att yttra sig.